

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

**Nehmotné kulturní dědictví ČR v seznamu UNESCO
a jeho vliv na rozvoj venkova**

Bc. Aneta Šimonová

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Aneta Šimonová

Veřejná správa a regionální rozvoj – k.s. Jičín

Název práce

Nehmotné kulturní dědictví ČR v seznamu UNESCO a jeho vliv na rozvoj venkova

Název anglicky

The intangible cultural heritage of the Czech Republic in the UNESCO List and its influence on rural development

Cíle práce

Cílem práce je zjistit význam zápisu nehmotné kulturní památky folklorní povahy na seznamu UNESCO pro rozvoj lokality.

Zda má vliv na posílení turistického ruchu v oblasti a získání atraktivivy obce i pro ochotu obyvatel v obci žít a rozvíjet ji ekonomicky.

Zda se jedná o výhodu pro obec, či je taková skutečnost bez vlivu na rozvoj obce.

Zda ekonomický i sociální rozvoj je v přímé souvislosti s nehmotným kulturním dědictvím, či zda jsou na tom obce bez takové skutečnosti stejně, či dokonce lépe.

Metodika

Práce je rozdělena na teoretickou část a na praktickou.

V teoretické části bude použita zvl. metoda analýzy právní úpravy oblasti ochrany kulturních památek včetně nehmotného kulturního dědictví.

Metodicky provede autorka porovnání se stavem obcí, ke kterým se váže nehmotné kulturní dědictví s obcemi, které jsou bez takové výhody – pokud se prokáže, že se o výhodu jedná.

Doporučený rozsah práce

40 – 60 str.

Klíčová slova

nehmotné kulturní dědictví, veřejný zájem, venkov, UNECSO, rozvoj obce

Doporučené zdroje informací

- Anonymus: https://is.muni.cz/el/1421/podzim2013/ETMB68/um/Prezentace_UEE_unesco.pdf:
Prezentace z Úmluvě o zachování nehmotného kulturního dědictví. Informační systém Masarykovy university v Brně. 2013
- <https://www.epravo.cz/top/clanky/nekolik-teoreticky-poznamek-k-vymezeni-vlastnickeho-prava-106616.html> autor. L. Doříčák,
8.11.2017
- Internetové stránky ASORKD z.s: <http://www.asorkd.cz/stopy-dedictvi/nehmotne-kulturni-dedictvi/>
- KUČOVÁ, Věra. Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). ISBN 978-80-87104-52-1.
- LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. České tradice v proměnách času: kroje-zvyky-umění. 1. vyd. Praha: NLN-Nakladatelství Lidové noviny, 2017. 384 s. ISBN 978-80-7422-500-0
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 39/2009 Sb. m. s. ze dne 15. května 2009 o přijetí Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví Českou republikou
- ŠREJBEROVÁ, J. KUČOVÁ V. a BENEŠ V. Metodické principy přípravy nominací k zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO a zásady uchování hodnot těchto statků. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). ISBN 978-80-87104-84-2.
- zák.č. 89/2012 Sb., občanský zákoník; zákon č.20/2000 Sb,o státní památkové péči; zákon č.128/2000 Sb., o obecním zřízení (zákon o obcích)
- zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky; Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zídek M. Tupý M. Klusoň J. Zákon o státní památkové péči . Praktický komentář. 628 s. Wolters Kluwer. Praha: 2019 ISBN: 978-80-7598-381-7
-

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

JUDr. Eva Kadlecová

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 4. 10. 2021

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 19. 10. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 02. 02. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Nehmotné kulturní dědictví ČR v seznamu UNESCO a jeho vliv na rozvoj venkova" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 3. 2022

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala JUDr. Evě Kadlecové za odborné vedení mé diplomové práce, trpělivost a cenné rady, které mi velmi pomohly při jejím vypracování. Dále děkuji své rodině za neutuchající podporu.

Nehmotné kulturní dědictví ČR v seznamu UNESCO a jeho vliv na rozvoj venkova

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá vlivem zápisu nehmotného kulturního dědictví na seznam UNESCO na rozvoj lokality. Cílem je zjistit, zda má zápis těchto tradičních statků folklorní povahy vliv na posílení turistického ruchu v dané oblasti a zda tato skutečnost působí na získání atraktivity obce. S tím souvisí skutečnosti, zda je další rozvoj obce v přímé souvislosti s nehmotným kulturním dědictvím, či zda jsou na tom obce bez takové skutečnosti stejně, či dokonce lépe.

V teoretické části práce jsou představeny základní pojmy související s památkovou péčí obecně, organizací UNESCO, a především nehmotným kulturním dědictvím. Pro vysvětlení pojmů bude použita zejména metoda rešerše odborné literatury a analýza právních předpisů.

V empirické části práce jsou za pomoci kvantitativního i kvalitativního výzkumu shromážděna data a informace a tyto údaje jsou dále pomocí metod komparace a syntézy zpracovány. Metodicky, s pomocí dedukce, budou porovnány obce, ke kterým se váže nehmotné kulturní dědictví s obcemi, které jsou bez takové výhody – pokud se prokáže, že se o výhodu jedná. Veškeré získané informace budou v závěru práce přehledně zpracovány a vyhodnoceny.

Jak uvádí Alexander Matoušek: *pečujeme-li o historické dědictví, staráme se o to, aby se náš svět dále otevíral. Proto pečujeme o svědky minulých časů, o svědectví po předcích, jejichž život v nějakém smyslu určil život náš, aniž by ovšem proto přestal být provždy jejich.*¹

Klíčová slova: Světové dědictví, nehmotné kulturní dědictví, rozvoj obce, veřejný zájem, venkov, UNESCO, regionální rozvoj, ministerstvo kultury

¹ HORÁČEK, Martin, Ludmila HŮRKOVÁ, Vít JESENSKÝ, Alexander MATOUŠEK, Miloš SOLAŘ, Markéta ŠANTRŮČKOVÁ a Jan UHLÍK, PRIX, Dalibor, ed. *Teoretické základy památkové péče na prahu 21. století*. Praha: Artefactum, nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR, 2019, str. 74

The intangible cultural heritage of the Czech Republic in the UNESCO List and its influence on rural development

Abstract

This Master's thesis deals with the effects of intangible cultural heritage being included in the UNESCO list on a region's development. It aims to determine whether the inclusion of these traditional assets of folklore nature boosts tourism in the affected area, and whether it results in an increased attractiveness of the municipality. On a related note, this study attempts to find out, whether future development of such municipalities is related to the intangible cultural heritage, or whether those without being listed are equally or even better off.

The theoretical part of this thesis introduces basic concepts pertaining to historic preservation in general, to the UNESCO organization, and, primarily, to intangible cultural heritage. The concepts are explained mainly through the research of specialized literature, and through an analysis of legal regulation.

In the empirical part, data and information is collected through both quantitative as well as qualitative research, and this data is then further processed using methods of comparison and synthesis. Municipalities linked to intangible cultural heritage are compared to those without such an advantage – if it indeed proves to be an advantage – methodically, using deduction. All obtained information is clearly evaluated and processed at the end of this thesis.

As Alexander Matoušek states: *if we take care of historical heritage, we make sure that our world continues to open up. That is why we take care of witnesses of past times, of testimonies of ancestors, whose life in some sense determined ours, without, however, it ceasing to be theirs forever.*

Keywords: world heritage, intangible cultural heritage, village development, public interest, countryside, UNESCO, regional development, ministry of culture

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Úvod do problematiky památkové péče.....	13
3.1.1 Památková péče v ČR.....	13
3.1.2 Institucionální zabezpečení památkové péče.....	18
3.1.3 Legislativní zabezpečení památkové péče.....	20
3.2 Organizace UNESCO.....	26
3.2.1 Vznik a vývoj	26
3.2.2 Orgány UNESCO	27
3.2.3 UNESCO v ČR.....	28
3.3 Hmotné kulturní dědictví UNESCO	29
3.3.1 Indikativní seznam UNESCO a proces zápisu	31
3.3.2 České památky UNESCO.....	33
3.4 Nehmotné kulturní dědictví.....	34
3.4.1 Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury	37
3.4.2 Proces zápisu na Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury ČR a Reprezentativní seznam nehmotného kulturního dědictví lidstva	39
3.5 Nehmotné světové kulturní dědictví České republiky	42
3.5.1 Slovácký verbuňk	42
3.5.2 Sokolnictví.....	43
3.5.3 Jízda králů.....	44
3.5.4 Masopustní obchůzky a masky na Hlinecku	46
3.5.5 Modrotisk	47
3.5.6 Loutkářství.....	50
3.5.7 Ozdoby ze skleněných foukaných perlí.....	51
3.6 Vztah nehmotných statků k duševnímu vlastnictví.....	53
4 Vlastní práce	54
4.1 Vliv loutkářství na rozvoj regionu	54
4.2 Vliv Jízdy králů na rozvoj regionu.....	58
4.2.1 Město Hluk	58
4.2.2 Město Kunovice.....	59
4.2.3 Obec Vlčnov	59
4.3 Modrotisk	60
4.3.1 Modrotisk v Olešnici	60

4.3.2	Modrotisk ve Strážnici	61
4.4	Perličkové ozdoby z Poniklé	62
5	Výsledky a diskuse	64
5.1	Loutkářství – zjištěné výsledky	66
5.2	Jízda králů	67
5.3	Modrotisk	68
5.4	Ozdoby ze skleněných foukaných perlí	69
6	Závěr.....	70

Seznam obrázků

Obr. č. 1	Městská památková zóna Josefov	15
Obr. č. 2	Krajinná památková zóna Žatecká chmelařská krajina	17
Obr. č. 3	Obraz Jízda králů od malíře Joži Uprky	46
Obr. č. 4	Původní modrotiskové formy	49

Seznam tabulek

Tab. č. 1	Výše pokut před a po novele č. 307/2008 Sb.	24
Tab. č. 2	Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury	37
Tab. č. 3	Návštěvnost muzeí Chrudim.....	55
Tab. č. 4	Návštěvnost muzeí Vysoké Mýto	56
Tab. č. 5	Jízda králů Vlčnov – příjem ze vstupného	60
Tab. č. 6	Nárůst návštěvnosti a tržeb vždy oproti předchozímu roku v %	63

Seznam grafů

Graf č. 1	Země s deseti a více zapsanými památkami světového kulturního dědictví ...	31
Graf č. 2	Země se deseti a více zapsanými nehmotnými kulturními statky	36
Graf č. 3	Porovnání počtu návštěvníků muzeí	57

1 Úvod

V České republice máme velmi bohatý památkový fond. V rámci České republiky je zřejmý veřejný zájem na ochraně památkového fondu, což dokládá samotný úvod zákona o státní památkové péči. Památkový fond obsahuje nemovitě i movitě kulturní památky ale i plošně chráněná území vč. kulturních krajín. Jde o statky nevyčísitelné a nenahraditelné hodnoty, reflektující vývoj, historii a kulturní bohatost daného národa.

Tyto doklady kulturního vývoje je třeba chránit a této ochraně věnovat důslednou péči. Na druhou stranu památková péče ze své podstaty částečně omezuje výkon vlastnického práva majitelů kulturních památek, v některých případech bez možnosti adekvátní ekonomické kompenzace, a také proto může být veřejností vnímána částečně negativně a direktivně. Určitou popularitu památkové péči přináší **mezinárodní úspěch kulturních statků**. Jde především o zápis nemovitých památek do seznamů Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), tedy kulturních památek hmotných do Seznamu světového a kulturního dědictví a (dále jen seznam UNESCO) a nehmotných statků do Reprezentativního seznamu nehmotného kulturního dědictví lidstva (dále jen reprezentativní seznam). Především nehmotné statky je třeba popularizovat, neboť jsou mnohem méně známější než kulturní památky hmotné. Jejich popularita pak více či méně ovlivňuje region, kde se nachází. Zda je tento vliv zásadní, je také předmětem zkoumání této práce.

Práce je dále zaměřena na definování stávajícího stavu památkové péče v České republice včetně názvosloví, pojmů a národní i nadnárodní legislativy. V rámci výkonu památkové péče je zde například problém s dvoukolejností – tedy souběhu výkonného a odborného orgánu státní památkové péče.

V teoretické části práce jsou tedy definovány pojmy z oblasti památkové péče, naznačeny některé procesy a postupy, vysvětleny pojmy kolem organizace UNESCO a související problematiky, zejména pak nehmotného kulturního dědictví. Ve vlastní části práce je primárně zkoumána souvislost se zápisem nehmotného kulturního dědictví na reprezentativní seznam a rozvojem regionu. Z provedeného zkoumání vybraných statků jsou pak vyvozeny závěry.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je zjistit vliv zápisu nehmotné kulturní památky folklorní povahy na seznam UNESCO pro rozvoj lokality. Zda má **tento zápis vliv na posílení turistického ruchu v dané oblasti** a zda tato skutečnost působí na získání atraktivity obce i pro ochotu obyvatel v obci žít a rozvíjet ji ekonomicky.

Vlastní část této práce by měla odpovědět na to, **zda se jedná o výhodu pro obec**, kde se statek nachází či je taková skutečnost bez vlivu na rozvoj obce. S tím souvisí skutečnosti, zda ekonomický i sociální rozvoj je v přímé souvislosti s nehmotným kulturním dědictvím, či zda jsou na tom obce bez takové skutečnosti stejně, či dokonce lépe. Hlavní cíl bude podpořen dalšími dílčími cíli.

Dílčím cílem je vysvětlit **základní pojmy spojené s památkovou péčí** v České republice. Charakterizovat pojmy související s kulturním dědictvím, organizací **UNESCO**, a především s **nehmotným kulturním dědictvím**. Pro vysvětlení pojmů bude použita zejména odborná literatura a také vlastní znalost problematiky autorky práce. Dále budou vysvětleny některé procesy a povinnosti týkající se památkové péče jak v České republice a postupy spojené se zápisem nehmotných kulturních statků na reprezentativní seznam. V závěrečné kapitole práce budou shrnuty závěry a vyhodnocena provedená šetření.

2.2 Metodika

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou a je, kromě úvodu a závěru, členěná do čtyř kapitol s logickou posloupností.

V teoretické části bude použita především metoda analýzy právní úpravy a odborné literatury v oblasti ochrany kulturních památek včetně nehmotného kulturního dědictví. Pro přehledné zpracování a vymezení základních pojmů dané problematiky budou použity také metody komparace, citace a kompilace – rešerše odborné literatury. Základní literaturu tvoří **zákon o státní památkové péči s komentářem**,² další související zákony, odborná tematická literatura a také elektronické zdroje.

Vzhledem k charakteru práce, byly v analytické části použity kvantitativní i kvalitativní metody výzkumu. Kvantitativní výzkum byl vypracován v případech, kde bylo možné vyjít z kvantitativních dat. Kvalitativní výzkum byl použit v několika dalších případech a také v kombinaci s výzkumem kvantitativním. Metodou syntézy byly informace získané z těchto výzkumů spojeny ve smysluplný celek.

Metodicky, s pomocí dedukce, bude v jednom případě provedeno porovnání se stavem obcí, ke kterým se váže nehmotné kulturní dědictví s obcemi, které jsou bez takové výhody – pokud se prokáže, že se o výhodu jedná. To, zda o výhodu jedná bude důležitým výstupem této práce.

V závěrečné části bude použita zejména metoda syntézy získaných informací a jejich komparace. Za použití těchto metod budou daná témata objasněna.

² ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář

3 Teoretická východiska

3.1 Úvod do problematiky památkové péče

Pojem památkové péče zahrnuje široké spektrum procesů a pojmů vedoucích k ochraně nejen památek stavebních, ale i přírodních či nehmotných. Lidová architektura je pak určitým dokladem o vývoji bydlení, svědkem regionálních dějin i způsobu hospodaření. U této urbanistické koncepce je také zde velmi silná hodnota, která dokládá respekt k místu kde vznikala i k okolní krajině. Venkovské usedlosti, ke kterým patří rozsáhlé budovy, stodoly a dvory, které dříve propojovaly existenci člověka a přírody a zajišťovaly jeho obživu, jsou dnes prakticky bez využití a jejich existence je tak ohrožena.³ I proto je třeba venkovskou architekturu, a to nejen jednotlivé objekty, ale i celé soubory staveb a tradiční venkovský urbanismus z hlediska památkové péče chránit. Jak uvádí Alexander Matoušek: *pečujeme-li o historické dědictví, staráme se o to, aby se náš svět dále otevíral. Proto pečujeme o svědky minulých časů, o svědectví po předcích, jejichž život v nějakém smyslu určil život náš, aniž by ovšem proto přestal být provždy jejich.*⁴

3.1.1 Památková péče v ČR

V České republice je několik stupňů ochrany kulturního dědictví. Jednotlivé hodnotné stavby jsou chráněny statutem **kulturní památky** (dále jen „KP“), konkrétně jde o *věc nebo stavbu, která má vztah ke kultuře jako souboru hodnot vytvořených tělesnou i duševní činností lidí*.⁵ Prohlášený mohou být věci a jejich soubory. Kulturní památky mohou být dále movité a nemovité. V České republice je chráněno okolo 40 tisíc **nemovitých** kulturních památek, vybraných z velkého množství cenných celků. Veškerá umělecká díla jsou pak kulturními památkami **movitými**. Patří mezi ně například archeologické nálezy, umělecká výtvarná díla sochařská i malířská, umělecko-řemeslná díla, liturgické předměty a další. Seznam nemovitých kulturních památek je veřejný a je dostupný online v podobě tzv. Památkového katalogu, seznam movitých kulturních památek, který je ještě početnější, není veřejný, a to

³ HORÁČEK, Martin, Ludmila HŮRKOVÁ, Vít JESENSKÝ, Alexander MATOUŠEK, Miloš SOLAŘ, Markéta ŠANTRŮČKOVÁ a Jan UHLÍK, PRIX, Dalibor, ed. *Teoretické základy památkové péče na prahu 21. století*. Praha: Artefactum, nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR, 2019, str. 44-45

⁴ HORÁČEK, Martin, Ludmila HŮRKOVÁ, Vít JESENSKÝ, Alexander MATOUŠEK, Miloš SOLAŘ, Markéta ŠANTRŮČKOVÁ a Jan UHLÍK, PRIX, Dalibor, ed. *Teoretické základy památkové péče na prahu 21. století*. Praha: Artefactum, nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR, 2019, str. 74

⁵ ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. Str. 8

z důvodu ochrany před zcizením i ochrany osobních údajů.⁶ Památkový katalog obsahuje stručnou historii, či zajímavosti o kulturní památce, její umístění a aktuální fotografii.

Označení **národní kulturní památka** (dále jen „NKP“) pak užívá 300 nejvýznamnějších českých památek. Jde o nejvýznamnější součást kulturního bohatství, nejedná se však o nejstarší objekty. Mezi NKP patří mimo očekávané historické stavby (Karlův most, Vyšehrad nebo hrad Bouzov), také stavby dopravní (Bechyňský most u Tábora dokončený v roce 1928 či železniční trať – úsek koněspřežné dráhy v Kamenném újezdu u Českých Budějovic), zpracovatelské závody a doly (vodní elektrárna v Poděbradech, sklářské hutě v Harrachově či Tasicích u Havlíčkova Brodu nebo uhelné doly Michal a Hlubina v Ostravě) či moderní stavby z průběhu 20. století (Národní památník na Vítkově, budova Československého rozhlasu na Vinohradech nebo horský hotel Ještěd).

Území, kde se nachází větší počet kulturních památek, či je urbanisticky historicky zajímavé, může být chráněno plošně. Mezi druhy územní ochrany náleží **památkové rezervace**, které mají v rámci plošně chráněných území nejvyšší stupeň ochrany. Památková rezervace umožňuje chránit *skupinu nemovitých kulturních památek v původní historické skladbě nebo významnou archeologickou lokalitu*.⁷ Jde jak o vesnické (VPR), tak městské památkové rezervace (MPR). Archeologických rezervací je na území našeho státu celkem osm.⁸

Sídelní útvar nebo jeho část, historické prostředí je možné prohlásit za památkovou zónu – městskou (dále jen „MPZ“) či vesnickou (dále jen „VPZ“). Pojem **památkové zóny** byl zaveden až v novém památkovém zákoně z roku 1987, předchozí zákon tento pojem neznal. Památková zóna je plošně chráněné území s menším počtem kulturních památek. V takovýchto územích jsou chráněné všechny stavby a jakékoliv úpravy včetně udržovacích prací musí být schváleny orgány památkové péče. Na následujícím obrázku je ukázka zajímavé městské památkové zóny. Tyto zákresy průběhu zón do katastrálních map jsou součástí spisu památkové zóny a jsou hlavním podkladem pro další práci s památkovou zónou.

⁶ Památkový fond – Národní památkový ústav. [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

⁷ ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. Str. 28

⁸ Památkově chráněná území – Národní památkový ústav. [online]. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pamatkovy-fond/pamatkove-chronena-uzemi>

Obr. č. 1 Městská památková zóna Josefov

Zdroj: dostupné online z: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=126047

Určité stopy historického vývoje nese také kulturní historická krajina, ve které se zrcadlí hospodářský a společenský vývoj společnosti.⁹ Takto významná krajina může být podle památkového zákona také chráněna. V České republice je se jedná o méně využívanou možnost prohlášení **krajinných památkových zón**. Jde tedy o prohlášení krajinného celku nebo jeho části, která vykazuje významné kulturní hodnoty. V tomto případě není podmínkou prohlášení to, zda se na území nacházejí kulturní památky. Podmínky ochrany památkové zóny se určují jako takové, tedy jako celku.¹⁰ Důležitým nástrojem ochrany je také zákon o ochraně přírody a krajiny¹¹, který umožňuje chránit krajinu obecně, tedy v celé České republice, kromě urbanizovaných ploch. Zvláštním způsobem ochrany podle tohoto zákona

⁹ HORÁČEK, Martin, Ludmila HŮRKOVÁ, Vít JESENSKÝ, Alexander MATOUŠEK, Miloš SOLAŘ, Markéta ŠANTRŮČKOVÁ a Jan UHLÍK, PRIX, Dalibor, ed. *Teoretické základy památkové péče na prahu 21. století*. Praha: Artefactum, nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR, 2019, str. 100

¹⁰ ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář, str. 31

¹¹ Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

je stanovení chráněných krajinných oblastí. Péče věnovaná kulturní krajině byla opožděná oproti péči o architektonické památky a pozornost získala až v posledních desetiletích.¹² Krajinných památkových zón je k počátku roku 2022 v České republice prohlášeno celkem 27, což je výrazně méně než 255 prohlášených MPZ a 216 prohlášených VPZ, je ale zřejmé, že krajinné památkové zóny jsou rozsáhlejší než městské či vesnické. Jako příklad krajinné památkové zóny je uvedena Žatecká chmelařská krajina na obr. č. 2. Zobrazený dokument je součástí spisu této památkové zóny a slouží jako podklad pro výkon památkové péče.

Nejnižším stupněm ochrany v památkové péči je **ochranné pásmo**. Pro ochranu KP, NKP, MPZ, MPR nebo jejich prostředí, před negativními vlivy lze zřídit právě ochranné pásmo. V ochranném pásmu nejde o ochranu statků se v něm nacházejících, ale o ochranu statků, kvůli kterému bylo zřízeno (např. dané kulturní památky). V případě zamýšlených úprav na objektu v ochranném pásmu nelze hodnotit jaký vliv budou mít úpravy na objekt samotný, ale jaký budou mít vliv na kulturní památku, pro jejíž ochranu bylo OP zřízeno.

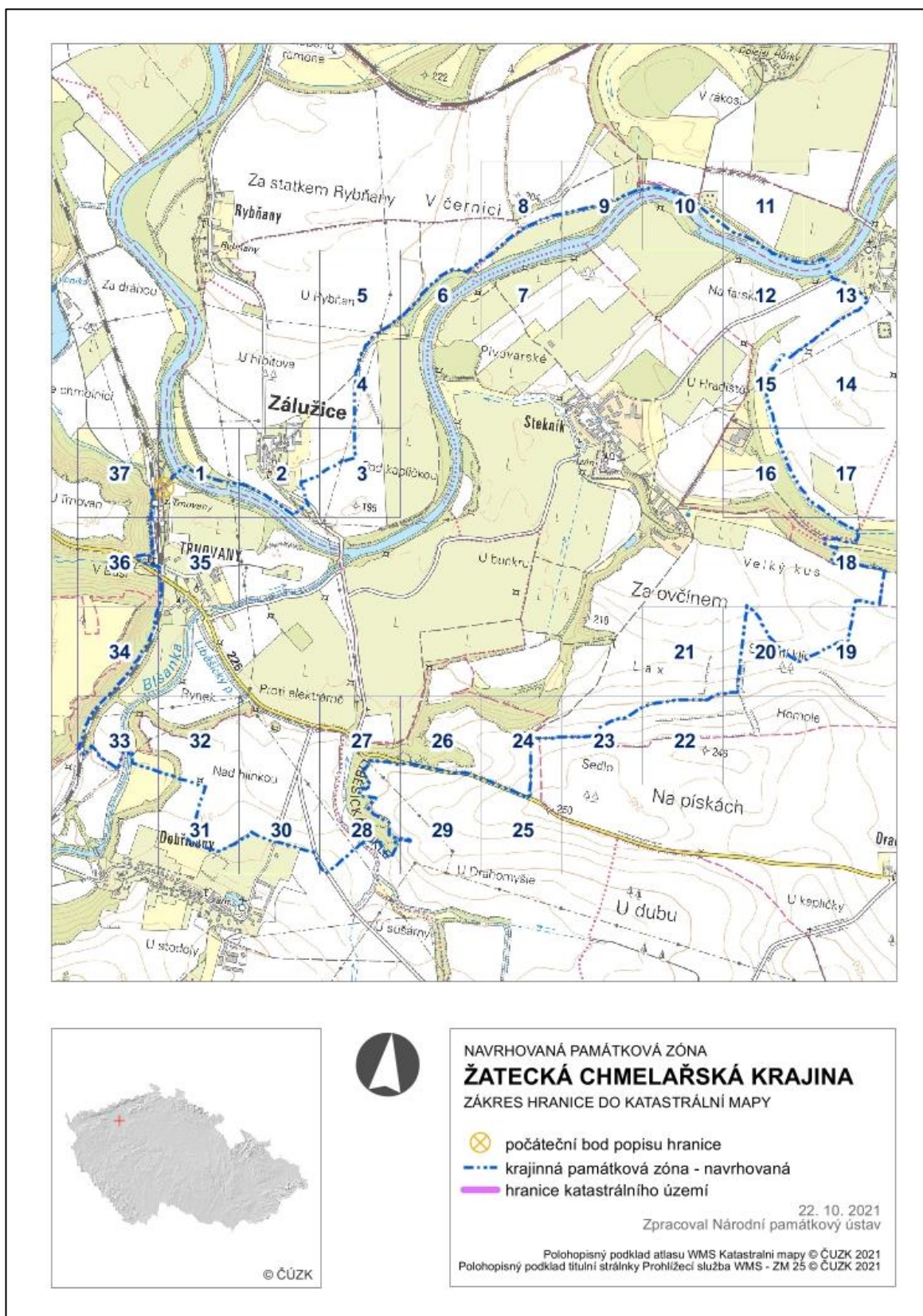
Samostatnou kapitolou jsou **památné stromy**, jejichž ochrana nepodléhá zákonu o státní památkové péči, ale je řešena na základě zákona o ochraně přírody a krajiny.¹³ Konkrétní předpisy v ochraně památných stromů jsou stanoveny v prováděcí vyhlášce k č. 45/20018 Sb.,¹⁴ k tomuto zákonu.

¹² HORÁČEK, Martin, Ludmila HŮRKOVÁ, Vít JESENSKÝ, Alexander MATOUŠEK, Miloš SOLAŘ, Markéta ŠANTRŮČKOVÁ a Jan UHLÍK, PRIX, Dalibor, ed. *Teoretické základy památkové péče na prahu 21. století*. Praha: Artefactum, nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR, 2019, str. 103-104, 107

¹³ Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

¹⁴ Vyhláška č. 45/2018 Sb., o plánech péče, zásadách péče a podkladech k vyhlášení, evidenci a označování chráněných území

Obr. č. 2, krajinná památková zóna Žatecká chmelařská krajina, zákres do katastrální mapy

Zdroj: online dostupné z: https://ispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=1477967

Nejvýznamnější kulturní památky, které dosahují hodnot světové úrovně se mohou stát součástí Světového kulturního dědictví tzv. seznam UNESCO. Tyto památky musí splňovat podmínku mimořádné univerzální hodnoty, tedy mimořádného kulturního nebo přírodního významu, který přesahuje národní hranice. Tato hodnota je ústředním bodem celé nominace, tedy tím, co je hodnoceno, to, proč je statek navržen pro zápis na seznam UNESCO, a to co je třeba chránit. Dále je třeba k hodnocení splnění dalších kritérií, včetně zásadně hodnocených – autenticity a integrity.¹⁵

Své zásadní místo mezi kulturním dědictvím má **kulturní dědictví nemateriální**. Na úseku ochrany nemateriálního dědictví jde o specifickou situaci, na kterou nedopadá zákon o státní památkové péči. Ochrana nemateriálního dědictví je tedy řešena jiným právním nástrojem než zákonem o státní památkové péči, viz kapitola 3.3 a dále této práce.¹⁶

3.1.2 Institucionální zabezpečení památkové péče

Dohled na péči o kulturní památky v České republice vykonává na nejnižším stupni **výkonný orgán** státní památkové péče. Jsou to orgány obcí s rozšířenou působností – odbory kultury či památkové péče právě na úradech ORP. Na této úrovni se rozhoduje o péči o kulturní památky a objekty v památkových zónách, rezervacích a ochranných pásmech. Dohled nad péčí o Národní kulturní památky vykonává Krajský úřad podle územní příslušnosti k oblasti, kde se konkrétní Národní kulturní památka nachází.

Na základě zákona o státní památkové péči je také zřízena **odborná organizace památkové péče**, kterou je od roku 2003 Národní památkový ústav (dále jen NPÚ), který navázal na činnost Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody krajských středisek státní památkové péče a ochrany přírody. Tato organizace slouží vlastníkům nemovitostí, a především výkonným orgánům státní památkové péče jako orgán poradní, který poskytuje odbornou pomoc. V souvislosti s památkami Světového kulturního a přírodního dědictví NPÚ poskytuje metodickou pomoc při nominaci statků a vykonává dohled nad zapsanými památkami do seznamu UNESCO.

Závazné stanovisko, které je nebytným podkladem pro práce na chráněném statku, vydává výkonný orgán památkové péče, na základě vyjádření NPÚ. Je zde tedy určitá dvoukolejnost, kdy výkonný orgán je závislý na vyjádření NPÚ. Jejich názory se také mohou

¹⁵ ŠREJBEROVÁ, Jitka, Věra KUČOVÁ a Michal BENEŠ. *Metodické principy přípravy nominací k zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO a zásady uchování hodnot těchto statků*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). Str. 11, 14

¹⁶ ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář, str. 8

v některých případech. Zde je zásadní zmínit, že výkonný orgán se vyjádřením odborné organizace nemusí řídit a je pro něj pouze doporučující. Na základě §14 odst. 1 v případě kulturní památky a odst. 2 v ostatních případech, si musí vlastník požádat o vydání závazného stanoviska před zahájením prací. V závazném stanovisku lze práce připustit, připustit s podmínkami nebo vyhodnotit jako nepřipustné. Je proto v zájmu vlastníka památky zamýšlené práce konzultovat již v průběhu přípravy obnovy, což vyplývá také z § 14 odst. 7 památkového zákona. V rámci těchto konzultací se v mnoha případech dojde ke vhodnému kompromisu, který je pro obě strany přijatelný a vydání závazného stanoviska pak není zdržováno případnými nesouhlasnými námitkami vlastníka v průběhu správního řízení, kdy má možnost seznámit se s podklady pro vydání rozhodnutí (mimo jiné také vyjádřením NPÚ). Právním předpisem, kterým se primárně tyto orgány řídí je památkový zákon.¹⁷ Činnost výkonného orgánu památkové péče je vykonávána v rámci přenesené působnosti obce a dalším důležitým právním předpisem je tak správní řád¹⁸, kterým se řídí veškeré postupy, a procesy vedených správních řízení.

Vzhledem k diferencím jednotlivých předmětů ochrany nelze předem stanovit jakým způsobem, jakými materiály a technologiemi se budou jednotlivé objekty obnovovat. Ačkoliv základní doktrína péče o kulturní památky je stanovená, je památková péče částečně subjektivní záležitost, a každý jednotlivý pracovník si ji může vykládat a posuzovat individuálním způsobem. Jde proto důležité, aby na pozicích referentů výkonných orgánů, kteří závazná stanoviska vydávají, a jako garanti odborné organizace pracovali odborníci. To je částečně zajištěno povinností úředníka složit do 18 měsíců od vzniku pracovního poměru zkoušku odborné způsobilosti.¹⁹ Výčet činností, ze kterých je nutnost mít složenou zkoušku odborné způsobilosti, je pak uveden v §1 vyhlášky.²⁰ V případě památkové péče je nutné složit mimo písemné části obecné (správní řád, krajské a obecní zřízení, obecné principy organizace a činnosti veřejné správy) také odbornou ústní část z oblasti památkové péče a správy sbírek muzejní povahy.

Ústředním orgánem památkové péče je **Ministerstvo kultury**, které sjednocuje a metodicky vede činnost orgánů památkové péče. Důležitou činností je podpora předvídatelnosti rozhodování orgánů státní památkové péče tak, aby subjektivita

¹⁷ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

¹⁸ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

¹⁹ § 21 odst. 1, 2 zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících samosprávných celků

²⁰ Vyhláška č. 512/2002 Sb., o zvláštní odborné způsobilosti úředníků územních samosprávných celků

v rozhodování byla korigována a eliminována byla diskriminace adresátů veřejné správy.²¹ Jako svůj specializovaný kontrolní orgán zřizuje Ministerstvu kultury památkovou inspekci, která vykonává dozor nad dodržováním zákona o státní památkové péči a směřuje primárně dovnitř veřejné správy. Prakticky to znamená, že **památková inspekce** nezasahuje do práv a povinností třetích osob (vlastníků kulturních památek), ale její dozor směřuje na orgány památkové péče. V rámci tohoto dozoru zjišťuje nedostatky v péči o kulturní památky, navrhuje opatření k jejich odstranění, dozírá, aby se tato opatření plnila a případně ukládá pokuty.²²

3.1.3 Legislativní zabezpečení památkové péče

Z norem nejvyšší právní síly, vychází navazující legislativní nástroje ochrany památkového fondu. Již v Ústavě ČR je uvedeno, že občané republiky jsou odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství. Listina pak uvádí, že nikdo nesmí při realizaci svých práv ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru, kterou zákon stanoví.

Právní normy České republiky

Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách byl první ucelenou právní normou deklarující péči o kulturní památky. Do této doby neexistoval jednotný právní předpis týkající se péče o kulturní dědictví a ochrana památek tak byla roztržena mezi více předpisů a v platnosti zůstávalo například opatření Stálého výboru č. 255/1938 Sb., o ochraně věcí umělecky nebo památkově zvláště hodnotných. Dosavadní právní úprava ale přestávala stačit vývoji památkové péče a objevovaly se problémy věcné, související s nedostatečně identifikovanými památkami, či kompetenční, kdy v některých případech nebyla zcela vymezena působnost mezi ústřední a krajské orgány.²³ Nejasná koncepce péče o památky přinesla potřebu vzniku nového památkového zákona, kterým se stal právě zákon o kulturních památkách.²⁴ Zákon o kulturních památkách zavedl pojmy, které do té doby nebyly formalizované. Vznikly tak pojmy jako národní kulturní památka, památková rezervace či

²¹ ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář, str. 377

²² ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. Str. 384

²³ Památková péče v ČR - mkcr.cz. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatkova-pece-v-cr-244.html>

²⁴ Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách

ochranné pásmo. Zákon dále ukládal povinnost evidence památek, povinnost vlastníka o památku pečovat a také nahlásit podezření na její ohrožení.²⁵

Zásadním problémem byla **absence konkrétní definice pojmu kulturní památka**, neboť podle tohoto zákona byl *kulturní památkou každý statek, který je dokladem historického vývoje společnosti, jejího umění, techniky, vědy...anebo věc, která má vztah k osobám a událostem dějin a kultury*.²⁶ Kulturní památky po dobu platnosti tohoto zákona nebyly prohlašovány, tak jak je tomu dnes, ale vznikaly *ex-lege*. Zápis památek byl stanoven pouze pro evidenční účely, a i přes absenci v této evidenci byly památky chráněny zákonem.²⁷ Od vydání zákona o kulturních památkách prošel vývoj státní památkové péče mnohými změnami. Změnila se především společnost v oblasti organizace státní správy v souvislosti s přijetím nových zákonů, ústavního zákona o československé federaci apod. Reakcí na tyto změny bylo přijetí nového právního předpisu – zákona o státní památkové péči č. 20/1987 Sb.

Primárním právním předpisem, kterým se česká památková péče řídí je tedy **zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči**, který zabezpečuje především ochranu statků prostřednictvím k tomu příslušných státních orgánů, včetně stanovení jednotlivých postupů a také vytváří podmínky pro jejich zachování a vhodné využívání.²⁸

Památkový zákon se člení na šest částí. První část Základní ustanovení definuje základní pojmy z dané oblasti, jako je kulturní památka, památková zóna, rezervace, ochranné pásmo či specifikum novostavby na kulturní památce. Stanoví také postup, kterým se prohlašuje a ruší kulturní památka. Zajímavým řízením může být právě proces prohlašování kulturních památek. V tomto případě jde o správní řízení, které Ministerstvo kultury zahajuje výlučně z moci úřední a které se řídí **správním řádem**. Podnět k prohlášení věci za kulturní památku může podat kdokoliv, ve většině případů však podnět podává Národní památkový ústav, který zároveň předkládá vypracované podklady, ve kterých definuje především hodnoty, pro které má být věc prohlášena kulturní památkou. Správní řízení je zahájeno vůči vlastníkovi věci o jejímž prohlášení se toto řízení vede.²⁹ Po zahájení správního řízení si MKČR v rámci dokazování vyžádá obligatorně stanovené podklady, kterými jsou vyjádření orgánů státní památkové péče, tedy krajského úřadu nebo obecního úřad obce s rozšířenou působností. Tato vyjádření nemají daný obsah, nicméně v rozsudku čj. 6 As 37/2209-135

²⁵ § 7 - § 9 Zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách

²⁶ § 2 odst. 1 Zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách

²⁷ § 7 odst. 1 Zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách

²⁸ PETŘÍKOVÁ, Olga. *Legislativní analýza právních předpisů v oblasti památkové péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013. Str. 35

²⁹ ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. Str. 13

Nejvyššího správního soudu je konstatováno, že je vhodné, aby tyto subjekty svá vyjádření formulovaly samostatně a vytvořily tak původní, z jiných dokumentů neodvozený text.³⁰ Po seznámení s podklady rozhodne MKČR ve věci tak, že věc prohlašuje nebo neprohlašuje za kulturní památku.³¹ **Po pravomocném rozhodnutí ve se věc stává kulturní památkou.** MKČR je povinno vyhodnotit a ve svém rozhodnutí dostatečně obhájit shromážděné důkazy. K případným nesouhlasným námitkám vlastníka potenciální památky tak musí přihlédnout a vypořádat se s nimi, ale i přes to může rozhodnout o prohlášení za kulturní památku. Prohlašování památek nepodléhalo do roku 2005 správnímu řádu, a proto jsou do dnes některé procesní úkony uvedeny duplicitně jak v památkovém zákoně, tak ve správním řádu. Jde především o úkony v průběhu procesu, jako je seznamování s poklady nebo doručování účastníkům řízení.

Druhá část památkového zákona Péče o kulturní památky již řeší **ochranu památkového fondu.** Zásadní částí je zde stanovení povinností vlastníka kulturní památky, který má povinnost pečovat o zachování památky, udržovat ji v dobrém stavu a užívat ji způsobem, který odpovídá jejímu významu.³² Nelze se domnívat, že nekonáním a opomíjením údržby památky vlastník neporušuje právní předpisy. Naopak, je třeba *dbát o zachování kulturní památky a jejich památkových hodnot a eliminovat vlivy, které by mohly kulturní památku poškodit či zničit.*³³ Zde se také uplatní čl. 11 odst. 3 Listina základních práv a svobod, podle které vlastnictví zavazuje³⁴ a je tak na vlastníkově, aby o svůj majetek řádně pečoval. Touto částí zákona, především § 14 se řídí výkonné orgány státní památkové péče, při celém procesu tvorby závazných stanovisek. Jako podklad pro rozhodování je například výkonný orgán povinen si vždy vyžádat stanovisko NPÚ. Závazné stanovisko může mít formu rozhodnutí nebo závazného stanoviska podle § 149 spr. ř. V případech, kdy je o věci oprávněn rozhodnout stavební úřad podle stavebního zákona³⁵ je vydáno závazné stanovisko jako úkon dotčeného orgánu podle § 149 spr. ř. V ostatních případech jde o samostatné rozhodnutí ve správním řízení.

Celá třetí část památkového zákona se týká archeologických výzkumů a nálezů včetně oprávnění k provádění výzkumů, jejich samotného provádění a postupů a metod nakládání s archeologickými nálezy.

³⁰ ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. Str. 17

³¹ ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. Str. 19

³² ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. Str. 70

³³ ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. Str. 70

³⁴ Čl. 11 odst. 3) Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

³⁵ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu.

Orgány a organizace státní památkové péče je část čtvrtá památkového zákona, která definuje jednotlivé instituce v oblasti památkové péče, stanoví jejich povinnosti a oprávnění (viz 3.1.2 zde) a definuje role těchto institucí jako dotčených orgánů vč. jejich kontrolní funkce.

Část pátá se týká **přestupků na úseku památkové péče**. Řešení přestupků předchází možnost výkonného orgánu nařídit podle § 10 památkového zákona provedení opatření, které je vlastník kulturní památky povinen učinit. Pokud tato opatření nesplní může výkonný orgán podle § 15 pam. zák. tato opatření provést na své náklady a po vlastníku je vymáhat. Jako krajní možnost lze využít institut vyvlastnění. Část zákona v mezích § 35-§ 41 definuje skutkové podstaty přestupků a správního trestání. Zde je stanoveno, čím vším se fyzická nebo právnická osoba dopustí přestupku. Jde tak nejen o provádění prací bez závazného stanoviska, ale také o nepečování o kulturní památku, její neudržování v dobrém stavu, nechránění věci před poškozením či nesplnění oznamovací povinnosti v § 12 pam. zák. týkající se poškození kulturní památky.³⁶ Část šestá pak specifikuje společná a závěrečná ustanovení zákona.

Zákon o státní památkové péči byl od doby svého vzniku v roce 1987 novelizován již 28× a platná je prozatím ve znění poslední novela č. 284/2021 Sb.,³⁷ účinná od 1. 7. 2023, kterou se mění památkový zákon v souvislosti s přijetím nového stavebního zákona. Některé novely byly pro památkový zákon téměř neznatelné, kdy šlo pouze o změnu názvosloví v souvislosti s přijetím souvisejících zákonů, jiné již byly výraznější.

Ukládání pokut na úseku památkové péče bylo zásadně změněno novelou 307/2008 Sb., kde se výrazně změnila postihy za porušení vybraných ustanovení památkového zákona. Nynější výše pokuty je dostatečně vysoká, aby mohla působit preventivně. V případě uložení pokuty pak musí správní orgán dbát na to, aby nebyla pro pachatele likvidační nebo zjevně nepřiměřená.³⁸ Je třeba vycházet z předchozích rozhodnutí místně příslušného orgánu a dodržovat precedens. Pokutu může správní orgán uložit nejen vlastníku kulturní památky, ale po dostatečném prokazování ve věci také uživateli či prováděcí firmě, která způsobila škody.

³⁶ § 35 odst. 1 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

³⁷ Zákon č. 284/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím stavebního zákona

³⁸ ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. Str. 430

Tab. č. 1 Výše pokut před a po novele č. 307/2008 Sb.

	Kulturní památky		Národní kulturní památky	
	PO a FO při výkonu podnikání	FO	PO a FO při výkonu podnikání	FO
Do 21. 8. 2008	100 000	10 000	500 000	50 000
Od 21. 8. 2008	2 000 000	2 000 000	4 000 000	4 000 000

Zdroj: Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, zpracování vlastní

Novelou č. 142/2012 Sb., bylo zavedeno zapisovat do Ústředního seznamu kulturních památek kromě kulturních památek také památkové rezervace, památkové zóny a ochranná pásma. Centrální evidence památkových zón do té doby neexistovala a její zavedení je pro odborníky i občany zásadním přínosem, neboť v evidenci jsou také mapové podklady a další související dokumenty, které jsou využívány jak při výkonech týkajících se památkové péče různými institucemi, tak vlastníky chráněných objektů.

Podstatná část zákona se také měnila v roce 2002 v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů novelou č. 320/2002 Sb. V tomto případě šlo ale spíše o formální změny, které neměly přímý dopad výkon státní památkové péče jako takové a měnily se především věcné a místní působnosti.

Důležitým souvisejícím předpisem je prováděcí vyhláška č. 66/1988 Sb., která doplnila některé odstavce zákona a obsahuje podrobnosti aplikace památkového zákona do praxe.³⁹

Mezinárodní smlouvy a úmluvy

Česká republika je členem významných mezinárodních společenství, a proto také přijímá mezinárodní smlouvy a úmluvy, které ratifikuje Parlament České republiky. Ty jsou součástí našeho právního řádu a v praxi mají aplikační přednost v případě, že mezinárodní smlouva liší od české legislativy. Tuto implementaci mezinárodních smluv upravuje č. 10 Ústavy.⁴⁰

Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu a Protokol k této úmluvě (tzv. Haagská úmluva). Na konferenci OSN v Haagu byla v roce 1954 sjednána jako ochrana kulturních statků při ozbrojených konfliktech, vzhledem k tomu, že v minulosti

³⁹ Prováděcí vyhláška – Národní památkový ústav. [online]. [cit. 2021-12-06]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pecce/pamatky-a-pamatkova-pecce/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/prova-deci-vyhlaska>

⁴⁰ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

utrplyly tyto statky značné škody. Záměrem bylo řešení ochrany objektů zájmu „preventivně“ v dobách míru. Druhý protokol byl přijat na téže místě v roce 1999 s potřebou zlepšit ochranu pro kulturní statky a specifikovat systém zvýšené ochrany.⁴¹

Úmluva o opatřeních zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků – na zasedání Generální konference v Paříži v roce 1970 byla přijata tato úmluva s cílem *uchovat tyto statky s vědomím jejich původu, historie a příslušejících do jejich tradičního prostředí*.⁴²

Zřejmě zásadním dokumentem je **Úmluva o ochraně světového dědictví kulturního a přírodního dědictví**, přijatá v Paříži v roce 1972. Úmluva definuje pojmy kulturní a přírodní dědictví, stanoví podmínky národní a mezinárodní ochrany tohoto dědictví, zakládá Fond na ochranu kulturního a přírodního dědictví a stanoví také podmínky a opatření pro mezinárodní pomoc. Na základě této úmluvy je vytvořen Seznam světového dědictví (World Heritage List), kde je v plánu zveřejňovat objekty mající výjimečnou světovou hodnotu.⁴³

S cílem zachování předávání systému kulturních odkazů budoucím generacím byla v Granadě roku 1985 **Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy**. V úmluvě jsou specifikovány památky, architektonické soubory a místa. Dále jsou zde vymezeny závazky smluvních států s cílem předejít jakémukoliv zchátrání statků.⁴⁴

V roce 2003 vyvrcholila snaha účinně ochránit také nemateriální statky přijetím **Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví**. Nemateriálním dědictvím se rozumí zkušenosti, znázornění, vyjádření, znalosti dovednosti atd. a projevuje se především v oblastech ústní tradice a vyjádření, včetně jazyka jakožto prostředku nemateriálního kulturního dědictví; interpretačního umění; společenské zvyklosti, obřady a slavnostní události; vědomosti a zkušenosti týkající se přírody a vesmíru; dovednosti spojené s tradičními řemesly.⁴⁵ Ke schválení úmluvy došlo po spolupráci expertních skupin IUCN, ICOMOS a UNESCO v roce 1972 zúčastněnými státy na Generální konferenci UNESCO v Paříži 16. 11. 1972. Touto úmluvou byl také založen Seznam světového kulturního a

⁴¹ PETRÍKOVÁ, Olga. *Legislativní analýza právních předpisů v oblasti památkové péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013. Str. 25

⁴² Tamtéž. Str. 26

⁴³ Čl. 11 Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 159/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

⁴⁴ Sdělení č. 73/2000 Sb. m. s. ministerstva zahraničních věcí o přijetí úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy

⁴⁵ Čl. 2 Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví [online]. [cit. 2022-01-02]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/umluva-1110.pdf

přírodního dědictví (tzv. památky UNESCO)⁴⁶ a stanoveny povinnosti členských států týkající se tohoto dědictví.

3.2 Organizace UNESCO

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization neboli Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu je součástí OSN a usiluje především o udržení světového míru prostřednictvím rozvíjení mezinárodní spolupráce ve vzdělávání, vědě a kultuře.⁴⁷ Oblasti zájmu této organizace jsou na mezinárodním poli širší než pouze památková péče, kterou si pod tímto názvem pravděpodobně představí nejvíce občanů.

3.2.1 Vznik a vývoj

Organizace UNESCO vznikla na základě Ústavy UNESCO na diplomatické konferenci v Londýně dne 16. listopadu 1945. Po ratifikaci prvními dvaceti státy vstoupila v platnost 4. listopadu 1946. Mezi těmito prvními členskými státy bylo i tehdejší Československo.⁴⁸ Vznik této organizace byl reakcí na události druhé světové války. Zakladatelské státy měly vizi, že nová organizace nastolí „intelektuální a morální solidaritu lidstva“ a zabrání tak vypuknutí další světové války.⁴⁹ Hlavním cílem organizace je udržení mezinárodního míru pomocí spolupráce v oblasti výchovy, přírodních a sociálních věd a kultury⁵⁰. V průběhu svého působení organizace pomáhala řešit vyvstálé problémy nejen na poli památkové péče, ale také přijímala nové úmluvy týkající se kulturních statků.

Například v roce 1959 bylo díky UNESCO vybráno 80 milionů dolarů na záchranu skalního chrámu Abú Simel v Egyptě, který měl být spolu s dalšími památkami zatopen vodou. Díky sbírce UNESCO se povedlo tento chrám zachránit – byl rozřezán a převezen na bezpečnější místo. Již od této doby je připravován návrh dokumentu, který by měl účinně

⁴⁶ Památky světového dědictví UNESCO - mkcr.cz. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. [cit. 2022-01-13]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatky-svetoveho-dedictvi-unesco-2777.html>

⁴⁷ UNESCO in brief. *UNESCO*. [online]. [cit. 2022-01-15]. dostupné v AJ z: <https://www.unesco.org/en/introducing-unesco>. Vlastní překlad

⁴⁸ UNESCO. *UNESCO* [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <http://www.unesco-mediain.cz/1-unesco-15/>

⁴⁹ UNESCO in brief. *UNESCO*. [online]. [cit. 2022-01-15]. dostupné v AJ z: <https://www.unesco.org/en/introducing-unesco>. Vlastní překlad

⁵⁰ UNESCO, Úmluva o ochraně světového a přírodního dědictví [online], [cit. 2022-03-22], dostupné z: <http://www.unesco-mediain.cz/1-unesco-15/>

kulturní dědictví chránit na světové úrovni. V roce 1966 pak byly díky sbírkám UNESCO zachráněny italské Benátky při obřích záplavách a další významné světové památky.⁵¹

Po spolupráci expertních skupin IUCN, ICOMOS a UNESCO byla v roce 1972 zúčastněnými státy na Generální konferenci UNESCO v Paříži 16. 11. 1972 jednomyslně schválena Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (The Convention concerning the Protection of World Cultural and Natural Heritage), dále jen „Úmluva“ která vstoupila v platnost dne 17. 12. 1975. Úmluvou byl také založen Seznam světového dědictví (tzv. památky UNESCO)⁵² a stanoveny povinnosti členských států týkající se tohoto dědictví.

Kulturní dědictví je součástí historie a identity daného národa a také jeho chloubou. Úmluva je ale postavená tak, že kulturního dědictví zapsané na seznam světového dědictví patří všem národům světa, aniž by byla dotčena svrchovatost státu, kde se nachází a pro jeho ochranu je povinností mezinárodního společenství, jako celku, spolupracovat, neboť jeho případná ztráta by ochudila lidstvo jako celek.⁵³ V současné době je členem UNESCO 193 států a 11 států přidružených (bez hlasovacího práva).

3.2.2 Orgány UNESCO

Řídícím orgánem UNESCO je **Generální konference**, která se schází každé dva roky. Účastní se jí zástupci všech 193 členských zemí s hlasovacím právem. Na těchto konferencích jsou především schvalovány zásadní dokumenty pro fungování organizace, např. rozpočet, střednědobý výhled atd. Poslední zasedání se konalo 9. – 21. 11. 2021 v Paříži. Na této konferenci se jednalo především o etice umělé inteligence a otevřené vědě. Byla také zveřejněna nová zpráva o Světová zpráva o budoucnosti vzdělávání.⁵⁴ Česká delegace se jí účastnila pod vedením náměstka ministra zahraničních věcí pana Aleše Chmelaře, který vystoupil s projevem týkajícím se vzdělávání, včetně inkluzivního, životního prostředí, digitalizace, zapojení žen do oblastí vědy atd.⁵⁵

⁵¹ *Pražský studentský summit* [online]. UNESCO nemateriální dědictví lidstva. Copyright ©6 [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: [https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/PSS-Nemateri%C3%A1ln %C3%AD-d%C4%9Bdictv%C3%AD-lidstva-UNESCO.pdf](https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/PSS-Nemateri%C3%A1ln%C3%AD-d%C4%9Bdictv%C3%AD-lidstva-UNESCO.pdf)

⁵² Památky UNESCO [online], [cit. 2022-03-22], dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatky-unesco-263.html>

⁵³ World Heritage Centre – World Heritage Information Kit, UNESCO World Heritage Centre [online]. Copyright © [cit. 2022-02-12]. Dostupný v AJ z: <https://whc.unesco.org/en/activities/567/>, vlastní překlad

⁵⁴ UNESCO Press Room [online], [cit. 2022-03-22]. Dostupný v AJ z: <https://www.unesco.org/en/general-conference/41/pressroom?hub=422>, vlastní překlad

⁵⁵ Delegace ČR se zúčastní 41. Generální konference UNESCO v Paříži. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. [online], Copyright © MZV ČR [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/kalendar_akci/delegace_cr_se_zucastni_41_generalni.html

Dalším orgánem UNESCO je **výkonná rada**, která se schází dvakrát do roka a má 58 členů, volených na 4 roky. Výkonná rada mimo jiné odpovídá za realizaci programu předkládaného Generální konferencí, dává doporučení k přijímání nových členů (států) a zabývá se důležitými otázkami před dalším jednáním Generální konference.⁵⁶

Výkonnou složkou UNESCO je **sekretariát**, který tvoří více než 2200 zaměstnanců, z nichž většina sídlí v hlavní budově UNESCO v Paříži. Někteří pak pracují po celém světě, v kancelářích UNESCO.⁵⁷ Generální ředitelkou sekretariátu je, jako druhá žena v čele organizace, Audrey Azoulay z Francie.

Důležitou organizací na poli památkové péče je instituce **ICOMOS**. Jde o nevládní celostátní organizaci, která se věnuje zachování a ochraně kulturního dědictví. Členy této organizace jsou architekti, historici, archeologové, historici umění, urbanisté a další odborníci, kteří svou prací přispívají ke zlepšení ochrany kulturního dědictví, ať už jde o stavby, celá města, archeologická naleziště či kulturní krajiny. Organizace ICOMOS, neboli Mezinárodní rada pro památky a místa, vznikla na druhém mezinárodním kongresu architektů a odborníků na historické budovy na základě Benátské charty v roce 1964, poté co na prvním kongresu bylo doporučeno, aby země bez organizací na ochranu historických budov zajistily zřízení takového úřadu jménem organizace UNESCO.⁵⁸ Organizace se zabývá ochranou kulturního dědictví na celosvětové úrovni, iniciuje a organizuje mezinárodní vědecká sympozia a na základě tzv. odborných misí zjišťuje a ověřuje stav ohrožených památek a míst přímo na místě jejich výskytu. Své poznatky shrnuje do doporučení, mezinárodních chart tak, aby byly celosvětově využitelné. Pro UNESCO je ICOMOS hlavním poradcem v otázce kulturního dědictví. Tato funkce se projevuje především v práci na odborných posudcích statků navrhovaných na seznam UNESCO.⁵⁹

3.2.3 UNESCO v ČR

Každá členská země zřízenou komisi pro UNESCO. Česká komise pro UNESCO byla zřízena usnesením vlády ze dne 1. června 1994 jako meziresortní koordinační a poradní orgán

⁵⁶ UNESCO in brief. *UNESCO*. [online]. [cit. 2022-01-15]. dostupné v AJ z: <https://www.unesco.org/en/introducing-unesco>. Vlastní překlad

⁵⁷ Secretariat. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. *www.unesco.org* [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné v AJ z: https://en.unesco.org/sites/default/files/staff_key_data_june_2020en.pdf, vlastní překlad

⁵⁸ About ICOMOS. ICOMOS international council on monuments and sites [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné v AJ z: <https://www.icomos.org/en/about-icomos/mission-and-vision/history>, vlastní překlad

⁵⁹ O nás. *Icomos.cz*. [online]. Copyright © [cit. 2021-03-01] dostupné z: <https://www.icomos.cz/index.php/en/o-nas>

vlády ve věcech týkajících se UNESCO a vztahů České republiky k této organizaci.⁶⁰ Činnost komise se upravuje statutem, který má Česká komise aktualizovaný v roce 2016 a který obsahuje například výčet úkolů komise, její složení, četnost a podmínky jejího zasedání. V současné době jsou zřízeny 3 odborné sekce České komise, a to sekce pro kulturu a komunikaci, sekce pro vzdělávání, vědu a informatiku, sekce pro životní prostředí. Hlavním úkolem komise je udržet styk mezi institucemi působícími v České republice a organizací UNESCO, zejména jeho sekretariátem v Paříži. Členy komise jsou pak zástupci ministerstev, které se účastní plnění programů UNESCO, zástupci institucí i odborné veřejnosti činní v oblastech aktivit UNESCO. Mimo odborné sekce má Česká komise zřízen sekretariát, který udržuje chod České komise je zařazen v odboru OSN Ministerstva zahraničních věcí České republiky.⁶¹ Jejimi členy jsou představitelé dotčených ministerstev. Akademie věd a jejich ústavů a další zástupci vědeckých, pedagogických a kulturních institucí. Důležitou funkci při budování vztahů s UNESCO má **stálá mise České republiky**, která sídlí v centru Paříže, v blízkosti sídla sekretariátu UNESCO a pracovní kontakty jsou tak velmi operativní. Stálá mise působí jako zprostředkující i kontaktní úřad UNESCO pro orgány v České republice.⁶²

3.3 Hmotné kulturní dědictví UNESCO

Na základě Úmluvy začaly jednotlivé členské státy aktivně naplňovat seznam UNESCO. V dokumentech UNESCO je **světové dědictví** definováno následně: *Dědictví je odkazem minulosti, s nímž žijeme v současnosti a který předáme budoucím generacím. Naše kulturní a přírodní dědictví je nenahraditelným zdrojem života a inspirace. Je základem našeho jednání, měřítkem uvažování, základem naší identity.*⁶³ **Zapsáním na tento seznam je památka chápána jako výjimečně světově hodnotná a také jako autentická a celistvá.** Po zápis na Světový seznam je třeba nejprve památku zapsat na tzv. indikativní seznam (viz bod 3.3.1 zde) a teprve po důkladném zhodnocení kritérií a jejich zdůvodnění, kdy je třeba důkladně prokázat, jak a skrze které atributy daný statek tato kritéria splňuje⁶⁴ se rozhodne, zda je památka hodna zápisu se Světový seznam. Kritéria jsou taxativně vymezená a jsou

⁶⁰Česká komise pro UNESCO. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. [online], Copyright © MZV ČR [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/unesco/ceska_komise_pro_unesco/index.html

⁶¹Tamtéž.

⁶² KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). Str. 18

⁶³ KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). Str. 53

⁶⁴ Tamtéž. Str. 14

stanovena v Prováděcí vyhlášce k naplňování úmluvy. Kritéria jsou poměrně obsáhlá a postupem let byla zpřesňována tak, aby byla co nejsrozumitelnější a nejpřesnější. Stručně lze shrnout, že nominované statky, by měly:

- (i) *představovat vrcholný výtvar lidské tvořivosti,*
- (ii) *svědčit o výrazné výměně vlivů po dané období, kulturní oblasti,*
- (iii) *přinášet jedinečné, nebo alespoň mimořádné svědectví o kulturní tradici nebo o žijící či již zaniklé civilizaci,*
- (iv) *představovat vynikající příklad určitého typu stavby nebo stavebního či technologického komplexu anebo krajiny,*
- (v) *být vynikajícím příkladem tradičního lidského sídla, tradičního využití vnitrozemského území nebo moře,*
- (vi) *být přímo nebo okrajově spojen s konkrétními událostmi nebo tradicemi, myšlenkovými proudy, způsoby víry,*
- (vii) *představovat mimořádné přírodní jevy nebo oblasti, které vyjadřují přírodní krásy a mají mimořádný estetický význam,*
- (viii) *být mimořádně reprezentativními příklady hlavních stádií v dějinách planety Země, včetně svědectví o vývoji života, geologických procesech,*
- (ix) *být mimořádně reprezentativními příklady ekologických a biologických procesů v průběhu evoluce a vývoje ekosystémů,*
- (x) *obsahovat nejreprezentativnější a nejdůležitější přírodní stanoviště pro zachování biologické rozmanitosti in situ, včetně těch stanovišť, kde přežívají ohrožené druhy.⁶⁵*

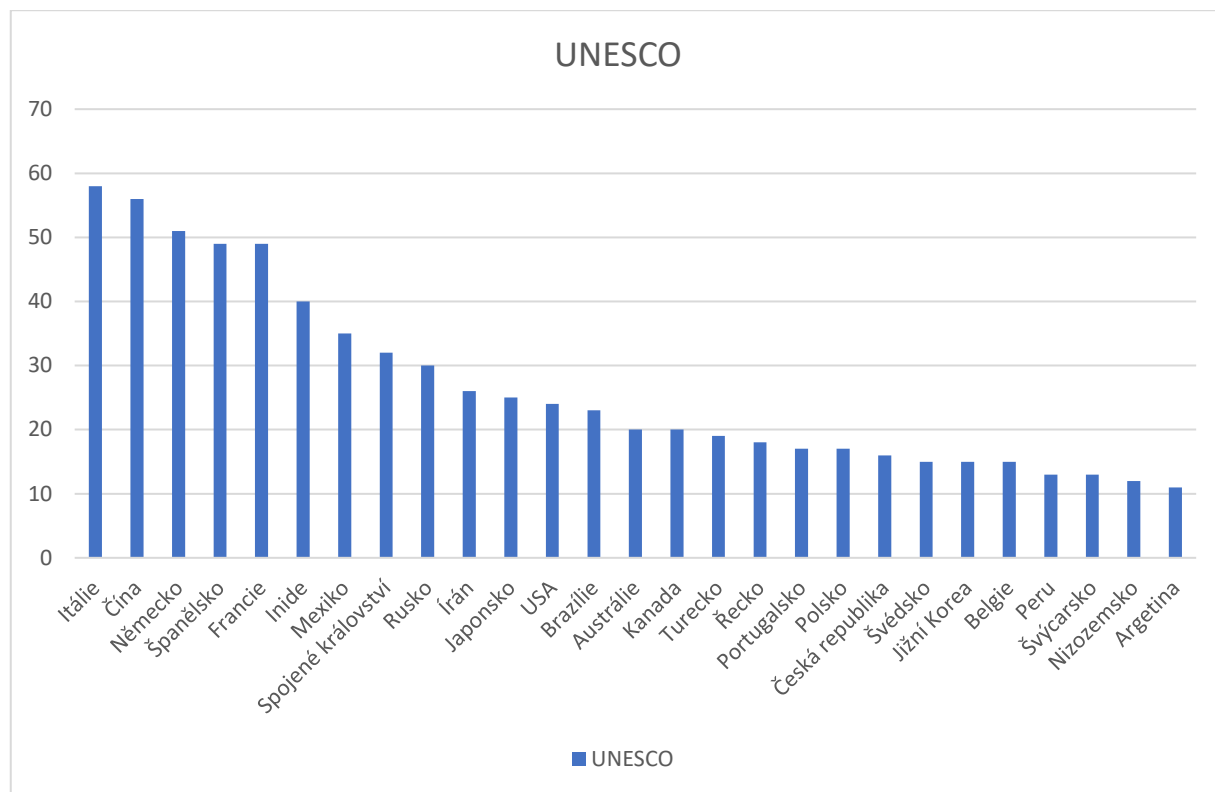
Pro zápis do seznamu UNESCO jsou mimo **tyto podmínky stanovena kritéria, které by měl daný statek splňovat a na jejich základě být vybrán jako adept pro zápis**. Pro každé kritérium musí být v nominační dokumentaci vyhotoveno a dostatečně obhájeno stanovisko. Tato specifická kritéria se týkají nehmotného světového kulturního a přírodního dědictví.

Na celém světě je nyní na seznamu UNESCO zapsáno 1154 památek světového kulturního dědictví výjimečné kulturní a přírodní hodnoty. Z nich je 897 památek kulturních, 218 přírodních a 39 smíšených. Nejvíce památek UNESCO se nachází v Itálii a každá

⁶⁵ KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). Str. 62

signatářská země má alespoň jednu zapsanou památku.⁶⁶ V následujícím grafu jsou zobrazeny země, které mají více než zapsaných 10 památek. Těchto zemí je celkem 27 a jedná se o průřez zemí z celého světa.

Graf č. 1 Země s deseti a více zapsanými památky světového kulturního dědictví

Zdroj: <https://ich.unesco.org/en/lists>

3.3.1 Indikativní seznam UNESCO a proces zápisu

Samotnému návrhu na zapsání statku předchází jeho uvedení v indikativním seznamu. Na indikativním neboli předběžném seznamu musí být obligatorně uvedeny statky, které jsou připraveny pro nominaci na seznam UNESCO. Statky nejvýznamnějšího národního dědictví na indikativní seznam vkládá pouze země, která přijala Úmluvu. V dalším kroku, nejdříve ale po roce zápisu na indikativní seznam, je možno statky nominovat.⁶⁷ Nominace se podává prostřednictvím Sekretariátu UNESCO v Paříži⁶⁸ a obsahuje vlastní podrobnou dokumentaci

⁶⁶ UNESCO World Heritage Centre - World Heritage List. *UNESCO World Heritage Centre* [online]. Copyright © UNESCO World Heritage Centre 1992 [cit. 2021-12-09]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/en/list/>

⁶⁷ KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). Str. 67

⁶⁸ Zpracování návrhu na zařazení na Indikativní seznam UNESCO - mkr.cz. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.mkr.cz/zpracovani-navrhu-na-zarazeni-na-indikativni-seznam-unesco-259.html>

statku⁶⁹, která slouží již k finálnímu posouzení a jejíž obsah, včetně následného management plánu (plánu údržby památky), je taxativně stanoven. Proces, který nastupuje po zařazení statku do indikativního seznamu, vedoucí k zápisu statku na Seznam světového dědictví, je dlouhý a složitý.⁷⁰ **Nominační dokumentace pro zařazení na indikativní seznam musí být zpracovaná bezchybně, neboť prokazuje vážný zájem o zápis** do Světového seznamu, kde je detailně zpracovaná dokumentace základem pro posouzení statku. Podnět k zařazení je podáván pouze v písemné formě a v předepsané struktuře, hlavní součástí podnětu jsou kontakty na předkladatele podnětu, vymezení navrhovaného statku (jeho název, typ, popis, právní ochrana, místní příslušnost, zúčastněné země), *popis hodnot statku a komentář k aktuálnímu stavu statku a k jeho autenticitě a integritě*.⁷¹

Výbor pro světové dědictví posuzuje nominační dokumentace a vybrané statky následně osobně navštěvují experti poradních organizací, kteří předkládají výboru své hodnocení a návrhy na rozhodnutí. Na zasedání se pak proces hodnocení podkladů završí a po prezentaci nominací se výbor usnese na jedné z možností rozhodnutí:

- *statek má být zapsán na Seznam světového dědictví,*
- *statek nemá být zapsán na Seznam světového dědictví,*
- *jeho přezkum má být odložen k doplnění,*
- *žádost o zápis má být odložena.*⁷²

Kulturní památky České republiky zapsané na indikativním seznamu, a tedy ucházející se o zápis na seznam UNESCO:

- *Betlém v Novém lese u Kuksu*
- *horský hotel a vysílač na Ještědu*
- *hrad Karlštejn*
- *industriální soubory v Ostravě*
- *Lázně Luhačovice*
- *Památky Velké Moravy: slovanské hradiště v Mikulčicích a kostel sv. Margity Antiochijské v Kopčanech*

⁶⁹ KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). Str. 68

⁷⁰ Zpracování návrhu na zařazení na Indikativní seznam UNESCO - mkr.cz. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.mkr.cz/zpracovani-navrhu-na-zarazeni-na-indikativni-seznam-unesco-259.html>. Čl. A bod 4)

⁷¹ Tamtéž. čl. 2 bod a), b)

⁷² KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). Str. 80

- *pevnost Terezín*
- *renesanční domy ve Slavonicích*
- *rozšíření světové památky Historické jádro Prahy o další významné stavby v okolí (Müllerova vila, kostel Nejsvětějšího Srdce Páně na Vinohradech)*
- *ruční papírna ve Velkých Losinách*
- *skalní města v Českém ráji*
- *třeboňské rybníkářské dědictví*
- *Žatec a krajina žateckého chmele*
- *čistírna odpadních vod v Praze - Bubenci*⁷³

3.3.2 České památky UNESCO

Česká republika započala s naplňováním indikativního seznamu ihned po přijetí Úmluvy. Procesem zapsání na Seznam světového dědictví úspěšně prošlo 16 památek a vzhledem k tomu patří naše země vzhledem ke koncentraci těchto památek mezi nejvyšší na světě.⁷⁴

Zapsány byly v následujícím pořadí:

1. *Historické jádro Prahy*
2. *Historické jádro Českého Krumlova*
3. *Historické jádro Telče*
4. *Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře (1994)*
5. *Kutná hora: historické jádro města s kostelem sv. Barbory a katedrálou Panny Marie v Sedlci (1995)*
6. *Kulturní krajina Lednice-Valtice (1996)*
7. *Historická vesnice Holašovice (1998)*
8. *Zahrady a zámek v Kroměříži (1998)*
9. *Zámek v Litomyšli (1999)*
10. *Sloup Nejsvětější trojice v Olomouci (2000)*
11. *Vila Tugendhat v Brně (2001)*
12. *Židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči (2003)*
13. *Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech (2019)*
14. *Hornický region Erzgebirge/Krušnohoří (2019)*

⁷³ UNESCO World Heritage Centre - Tentative Lists . *UNESCO World Heritage Centre* [online]. Copyright © UNESCO World Heritage Centre 1992 [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/state=cz>

⁷⁴ KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). Str. 116

15. *Slavná lázeňská města Evropy (2021)*

16. *Dlouhověké bukové lesy a pralesy Karpat a dalších oblastí Evropy*

Poslední tři zapsané statky byly nominované v rámci **přeshraniční spolupráce** a například statek Slavná lázeňská města Evropy spojuje Rakousko, Belgie, Česko, Francii, Německo, Itálii a Spojené království, ve kterých je zapsaných celkem 11 lázeňských měst. Hornický region Krušnohoří propojuje jihovýchodní Německo (Sasko) a severozápadní Česko a jako celek ilustruje změny území za 800 let na základě hornické činnosti.⁷⁵ Dlouhověké bukové lesy a pralesy Karpat a dalších oblastí Evropy pak propojují celkem 18 států. Jde o oblasti, kde lesy představují vynikající příklad relativně nenarušených, komplexních lesů mírného pásma se spektrem bukových porostů. Tyto lesy tak obsahují neocenitelnou populaci starých stromů a genetický rezervoár buků.⁷⁶

Přeshraniční spolupráce u nominovaných statků je pro hodnotící orgány důležitým ukazatelem a je oceňovaná pro rozvíjení vazeb a budování vztahů mezi zeměmi.

3.4 Nehmotné kulturní dědictví

Celospolečenský význam jevů tradiční lidové kultury byl v Českých zemích poprvé demonstrován na Národopisné výstavě československé v Praze v r. 1895. Význam této výstavy se projevil teprve v následných bádáních, kdy bylo zjištěno, že právě tato výstava byla milníkem ve vývoji zájmu o lidové tradice. V průběhu 20. století se pak pohled na lidovou kulturu měnil od jejího přeceňování až po její zatracování. Po roce 1948, ve vlně odmítání vesnického způsobu života, zanikly také mnohé hodnotné objekty lidové architektury. Poté již ale památková péče začala být chápána jako komplexní systém, prohlašovaly se mnohé vesnické památkové zóny a vytvářely seznamy kulturních památek, kam se řadily i objekty lidové architektury.⁷⁷ Lidová kultura ve své přirozené podstatě již neexistuje a její etapa je uzavřena, ale právě díky udržování tradic, předávání znalosti řemesel, generačním předáváním hodnot a znalostí není kulturou mrtvou.⁷⁸

⁷⁵ Erzgebirge/Krušnohoří Mining Region - UNESCO World Heritage Centre. *UNESCO World Heritage Centre* [online]. Copyright © J. Kugler [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/en/list/1478>

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ KRÍŽOVÁ, Alena, Martina PAVLICOVÁ a Miroslav VÁLKA. *Lidové tradice jako součást kulturního dědictví*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. Etnologické studie., str. 5-6

⁷⁸ ŘÍŽOVÁ, Alena, Martina PAVLICOVÁ a Miroslav VÁLKA. *Lidové tradice jako součást kulturního dědictví*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. Etnologické studie, str. 207

Stejně jako mnohá slova, pochází také pojem „**kultura**“ z latinského „colere“ ve významu „pěstovat“. V užším pojetí může být chápána jako to, co lidstvo pěstí, velebí, povznáší. V širším pojetí je *kultura tím, co odlišuje člověka od okolní přírody*. Nastupující generace ji přebírá od předků a tím ji dále rozvíjí a tvoří. Podle Hrabákové je *kultura hlavní adaptační výhodou lidstva a nástrojem jeho přežití a rozšíření*.⁷⁹

Slovo „kultura“ je spojováno s mnoha oblastmi života a v dnešní době je používáno velmi často. Znamé jsou výrazy jako kultura chudoby, kultura strachu, kultura dospívajících, firemní kultura, multikulturalismus,⁸⁰ kulturní rysy, kulturní ekologie, kulturní paměť, rasová kultura či kulturní materialismus. V některých těchto případech by ještě před cca třiceti lety byl použit pojem „společnost“, dnes nahrazen právě pojmem „kultura“.⁸¹

M. Rassen v roce 1987 vytvořil různé významy pojmů slova „kultura“. Podle této typologie má tento pojem čtyři významy. První význam spočívá ve využívání přírodního potenciálu – péče o zvířata, či pěstování rostlin. Druhý význam se týká socializace – vzdělání, výchova jedince a jeho včleňování do společnosti. Dalším tématem jsou mezilidské vztahy a čtvrtým tématem je oblast duchovní kultury a ideologie.⁸²

Podle P. Burkeho byla kultura užívaná ve vztahu k čemusi vyššímu. Až postupem času se kultura dostávala i do nižších vrstev a pak byla nízkou neboli lidovou s tím, že původně označovala umění či vědu. Časem se tento pojem začal rozrůstat také horizontálně a za „lidové“ se již označovaly také hudba, medicína, zvyky, hodnoty a životní styl.⁸³

Kulturní dědictví je široký pojem, který v sobě zahrnuje kulturu národa či etnika a její projevy hmotné i nehmotné. Kulturní dědictví nicméně musí být jen statickým fenoménem, i přes to, že je vnímáno jako odkaz předchozích generací, právě díky lidovým tradicím, které jsou do dnes nejen udržovány, ale také mají potenciál se růst a rozvíjet.⁸⁴

Jak již bylo zmíněno **světové dědictví** je v dokumentech UNESCO definováno následně: *Dědictví je odkazem minulosti, s nímž žijeme v současnosti a který předáme*

⁷⁹ HRABÁKOVÁ, Lud'ka. *Úvod do kulturní historie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013. Sstr. 5

⁸⁰ BURKE, Peter. *Co je kulturní historie?*. Praha: Dokořán, 2011. Bod (Dokořán), str. 10

⁸¹ SOUKUP, Václav. *Dějiny sociální a kulturní antropologie*. Praha: Karolinum, 1994. Acta Universitatis Carolinae, str. 163, 166

⁸² PATOČKA, Jiří a Eva HEŘMANOVÁ. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Praha: ASPI, 2008. str. 9, 10

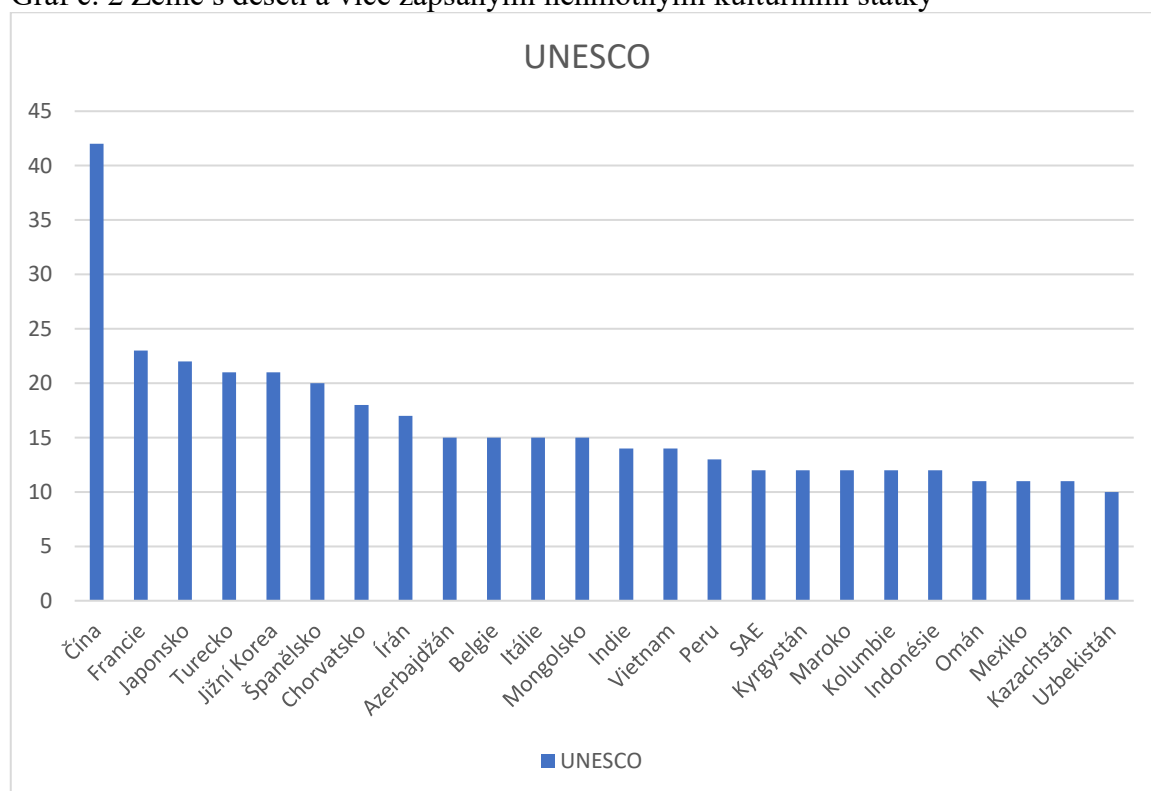
⁸³ BURKE, Peter. *Co je kulturní historie?*. Praha: Dokořán, 2011. Bod (Dokořán), str. 43, 44

⁸⁴ KRÍŽOVÁ, Alena, Martina PAVLICOVÁ a Miroslav VÁLKA. *Lidové tradice jako součást kulturního dědictví*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. Etnologické studie, str. 207-208

*budoucím generacím. Naše kulturní a přírodní dědictví je nenahraditelným zdrojem života a inspirace. Je základem našeho jednání, měřítkem uvažování, základem naší identity.*⁸⁵

Na celosvětové úrovni vyvrcholil zájem účinně ochránit nemateriální statky lidové kultury přijetím Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví na 32. zasedání Generální konference UNESCO 17. října 2003, která vstoupila v platnost v roce 2006⁸⁶ Ačkoliv se o potřebě ochrany hovořilo již nějakou dobu, účinná ochrana byla zřízena až téměř o 50 let déle než ochrana hmotného kulturního dědictví. Česká republika nejprve analyzovala možnosti plnění podmínek vyplývající z této úmluvy, následně dokončila proces ratifikace v roce 2008 a v platnost vstoupila v české republice 18. 5. 2009. Na seznamu UNESCO je zapsáno 629 prvků ze 139 zemí. V následujícím grafu jsou uvedeny země, které mají na tomto seznamu zapsaných 10 a více statků nehmotného kulturního dědictví.

Graf č. 2 Země s deseti a více zapsanými nehmotnými kulturními statky

Zdroj: <https://ich.unesco.org/en/lists>

⁸⁵ KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). Str. 53

⁸⁶ Reprezentativní seznam UNESCO – Národní ústav lidové kultury. *Úvod – Národní ústav lidové kultury* [online]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/reprezentativni-seznam-unesco/>

3.4.1 Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury

Tradiční lidová kultura tvoří osobitou součást kulturního dědictví, které je důležitou součástí hmotného i duchovního bohatství. O udržení a rozvoj lidové kultury je třeba pečovat na všech úrovních veřejné správy. **Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice** (dále jen koncepce) je dokumentem, který je pravidelně aktualizován a který cílí na pokračování trendech zájmu o nehmotné statky a má zájem přispívat k udržitelnosti stavu současné lidové kultury. Předpokladem v pokračování udržitelnosti lidové kultury je její dokumentace a prezentaci tak, aby bylo možné ji spolehlivě předávat dalším generacím. Koncepce stanoví garanty péče o tradiční lidovou kulturu v rámci jednotlivých krajů a zřizuje ve všech krajích krajské soupisy regionálně významných prvků tradiční lidové kultury.⁸⁷ Vzhledem k vazbám tradic na konkrétní regiony jsou oceňováni vybraní lidoví výrobci a řemeslníci, kteří získají prestižní ocenění o udržování lidové kultury v regionu.⁸⁸ Ocenění jedinci získají titul Nositel tradice lidových řemesel, který je dokladem kvality a jedinečnosti jejich práce na poli tradiční lidové kultury.

Z krajských seznamů pak vychází Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury ČR (Český seznam). První položky na tento seznam byly zapsány v roce 2009. Naposledy byl Český seznam aktualizován dne 9. 12. 2021 a obsahuje celkem 30 položek. Obsahuje nejvýznamnější národní zvyky a obyčeje, které si zaslouží uchování a je třeba je dále ochraňovat a rozvíjet, ale přesto udržet v tradičním duchu. Účelem Českého seznamu je především ochrana, zachování, identifikace, rozvoj a podpora nemateriálního kulturního dědictví na území České republiky.⁸⁹

Tabulka č. 2 Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury

Číslo položky	Název statku
1/2009	Slovácký verbuňk
2/2009	Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku
3/2009	Jízdy králů na Slovácku
4/2009	Sokolnictví – umění chovu dravců, jejich ochrany, výcviku a lovu s nimi

⁸⁷ Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice na období 2016-2020, MKČR [online]. [cit. 2022-03-12] Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/koncepce-ucinnejsi-pece-o-tradicni-lidovou-kulturu-v-ceske-republiky-na-leta-2016-az-2020-1108.html>. Čl. A-C

⁸⁸ Kulturní dědictví. Národní ústav lidové kultury. *Úvod – Národní ústav lidové kultury* [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/kulturni-dedictvi/>

⁸⁹ Metodický pokyn. Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky - mkcr.cz. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/seznam-nematerialnich-statku-tradicni-lidove-kultury-ceske-republiky-299.html>

5/2011	Myslivost – plánovitě trvale udržitelné obhospodařování zvěře a jejího prostředí jako přirozená součást života na venkově
6/2012	Valašský odzemek
7/2012	Vodění Jidáše
8/2012	Východočeské loutkářství
9/2013	Běh o Barchan
10/2014	Technologie výroby modrotisku
11/2014	Tradiční léčebné postupy a odkaz V. Priessnitze
12/2014	České loutkářství – lidové interpretační umění
13/2015	Betlémská cesta v Třešti
14/2015	Lidová tradice výroby vánočních ozdob ze skleněných perliček
15/2016	Skřipácká muzika na Jihlavsku
16/2016	Velikonoční obchůzky s Jidáší na Bučovsku
17/2017	Historický morový průvod v Brtnici
18/2017	Milevské maškary
19/2017	Ochotnické divadlo v České republice
20/2017	Ruční výroba masopustních masek v Zákupch
21/2017	Velikonoční slavnosti Matiček a Ježíškových Matiček na Hané
22/2017	Tradice Vorařství na řece Vltavě
23/2018	Technologie pivovarnického bednářství
24/2018	Technologie tkaní činovatí na Horňácku
25/2018	Dudácká tradice v ČR
26/2018	Ruční výroba žinylkových textilií v Hlinsku
27/2019	Tradice krajkářství na Vamberecku
28/2019	Tradiční hody s právem na Uherskohradištsku
29/2021	Ruční výroba skla
30/2021	Zlatá sobota – praxe v průběhu mariánské pouti v Žarošicích

Zdroj: <https://www.nulk.cz/narodni-seznam/>, vlastní zpracování

Z Českého seznamu již bylo na Seznam světového nehmotného dědictví zapsáno celkem 7 statků představující tradiční lidovou kulturu ČR, a to Slovácký verbuňk, Masopustní obchůzky a masky na Hlinecku, Jízdy králů na Slovácku, Sokolnictví, Loutkářství na Slovensku a v Česku, Modrotisk a ruční výroba ozdob z foukaných skleněných perlí v Poniklé. Proces nominace a proces zápisu na Český a reprezentativní seznam je popsán v následující kapitole.

3.4.2 Proces zápisu na Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury ČR a Reprezentativní seznam nehmotného kulturního dědictví lidstva

Jednou z podmínek zapsání statku na Seznam světového nehmotného dědictví je jeho zápis do Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury ČR (Český seznam). Tento seznam byl **zřízen příkazem ministra kultury č. 41/2008** ze dne 22. 12. 2008. V návaznosti na tento příkaz byl vydán ministerstvem kultury **metodický pokyn** čj. MK 83893/2018 pro vedení tohoto seznamu. Cílem pokynu je definovat procesy zápisu do Českého seznamu, stanovit náležitosti předkládaných dokumentací, termíny podávání, postup projednávání a hodnocení a další detaily procesu zápisu. Pokyn také vymezuje úlohy organizací podílejících se na zápisu statků do seznamu UNESCO,

Dle tohoto pokynu a v souladu s Úmluvou jsou za nemateriální kulturní dědictví považovány jevy, které náleží do oblastí:

- *lidové ústní tradice a vyjádření,*
- *lidová interpretační umění,*
- *lidové komunitní zvyklosti, obřady a slavnostní události,*
- *tradiční lidové vědomosti a zkušenosti týkající se přírody a vesmíru,*
- *znalosti a dovednosti charakteristické pro tradiční výrobní postup při zhotovení konkrétního artefaktu lidových řemesel.⁹⁰*

V procesu zastávají své role organizace, které se na hodnocení dokumentace a zápisu statků podílejí v různých fázích. **MKČR, odbor regionální a národnostní kultury**, je především příjemcem návrhů na zápis na Český seznam, vede související agendu a může také zpracovávat návrhy na zápis. Národní rada pro tradiční lidovou kulturu byla zřízena příkazem ministra kultury č. 39/2004 jako poradní, iniciativní a koordinační orgán ministra kultury. Její úloha spočívá v posuzování návrhů na zápis, stavu statků a souladu se zájmy ochrany přírody. Rada také doporučuje a projednává podněty na nominace do reprezentativního seznamu. Zásadní místo v ochraně nehmotného dědictví má **Národní ústav lidové kultury se sídlem ve Strážnici** (dále jen NÚLK), který vede a spravuje data v Českém seznamu, posuzuje návrhy z hlediska věcné správnosti, zpracovává periodicky redokumentaci statků, informuje ostatní zainteresované orgány o jejich výsledcích a sám také může podávat návrhy na zapsání

⁹⁰ Metodický pokyn. Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky - mkcr.cz. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/seznam-nematerialnich-statku-tradicni-lidove-kultury-ceske-republiky-299.html>. Čl. 2.

statků. Předložené návrhy posuzují nezávislí **posuzovatelé**. Jsou to etnologové, historici a další experti z oboru, kteří zpracovávají podklady pro jednání Národní rady.⁹¹ Předložený návrh pro zápis, musí být proveden podle vzoru návrhového a evidenčního listu s požadovanými přílohami a důkladně zdůvodněnými podmínkami pro zapsání statku. Postup hodnocení statku začíná povinnou konzultací u NULK, pokračuje podáním návrhu u MKČR, které shromáždí podklady a předá NULK kompletní dokumentaci. Následně svolaná Národní rada navrhne odborníky pro posouzení návrhů a na svém dalším zasedání návrh vyhodnotí a doporučí či nedoporučí ministrovi kultury zápis statku do Českého seznamu. Na seznam může být statek zapsán až po finálním podpisu ministra kultury.⁹² Výrazná úloha při ochraně nehmotných statků spočívá na NÚLK, který byl pověřen funkcí **národního odborného pracoviště pro tradiční lidovou kulturu a péči o ni**. Zřízen byl jako státní příspěvková organizace MKČR zřizovací listinou čj. 18724/2008 ze dne 19. 12. 2008. Mezi jeho základní úkoly patří provádění výzkumu kulturního dědictví v oboru tradiční a lidové kultury, dále zpracování, uchování a zveřejňování získaných dokladů, organizování folklorních akcí a poradenská činnost. Odborníci z NÚLK se podílí na vypracování Koncepce a jsou hlavním koordinátorem pro plnění úkolů v rámci tohoto dokumentu. **Na poli nehmotného kulturního dědictví tak Národní ústav lidové kultury v podstatě nahrazuje Národní památkový ústav, který je garantem hmotných památek Světového a kulturního dědictví UNESCO.**

Na indikativním seznamu jsou v současné době 4 položky ze seznamu Českého. Předložené nominace, a tedy ve fázi čekatelství na zápis do reprezentativního seznamu, jsou k 31. 12. 2021 tyto statky:

- *Tradice Vorařství na Vltavě*
- *Ochotnické divadlo v ČR*
- *Dudáctví v ČR*
- *Ruční výroba skla*⁹³

Reprezentativní seznam nemateriálního kulturního dědictví lidstva (reprezentativní seznam) byl založen **Úmluvou o zachování nemateriálního kulturního dědictví** (Úmluva) dne 17. 10. 2003 na 32. zasedání Generální konference UNESCO. Na druhém zasedání

⁹¹ Metodický pokyn. Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky - mkcr.cz. MKČR [online]. [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/seznam-nematerialnich-statku-tradicni-lidove-kultury-ceske-republiky-299.html>. Čl. 3-7

⁹² Tamtéž. Čl. 7-9

⁹³ Indikativní seznam statků nemateriálního kulturního dědictví ČR pro nominace do mezinárodních seznamů dle Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví. MKČR [online]. [cit. 2022-23-02]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/seznam-nematerialnich-statku-tradicni-lidove-kultury-ceske-republiky-299.html>

Valného shromáždění smluvních států Úmluvy ve dnech 16.-19. 6. 2008 byla přijata **Prováděcí směrnice k naplňování Úmluvy**. Touto Úmluvou bylo zároveň zřízeno Valné shromáždění smluvních států a Mezivládní výbor pro zachování nemateriálního kulturního dědictví, který se skládá ze zástupců smluvních států. Mimo další pravomoci má Výbor za úkol posuzovat žádosti předložené smluvními státy a rozhodovat o nich podle objektivních kritérií výběru.⁹⁴ Pro členské státy vyplývá z čl. 12 úmluvy povinnost vést soupis nemateriálního dědictví vyskytujícího se na jeho území, viz výše Český seznam.

Mimo reprezentativní seznam bylo Úmluvou také zřízen „Fond na zachování nemateriálního kulturního dědictví“ a zároveň byly stanoveny podmínky za kterých mohou smluvní státy požádat o mezinárodní pomoc.⁹⁵

Prováděcí směrnice stanoví přesnou podobu formuláře pro podání nominační dokumentace s tím, že nominace má obsahovat pouze informace ve formulářích požadované. Uvádí, že do přípravy dokumentace je nutné zapojit dotčené společenství, skupiny i jednotlivce. Smluvní státy jsou vyzývány k přeshraniční spolupráci a podávání společných návrhů, pokud se statek nachází ve více zemích. Poradní orgán skládající se ze dvanácti expertů a nevládních organizací vypracuje doporučení pro Výbor. **Na základě shromážděných podkladů výbor rozhodne o zápisu na reprezentativní seznam.** Pokud je statek odmítnut, lze ho nominovat znovu až za čtyři roky.⁹⁶

Ochrana nemotného kulturního dědictví je na národní úrovni zakotvena především v Koncepci pro účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice. Vedení Českého seznamu a ochrana statků je částečně definována v příkazu ministra kultury č. 41/2008 a v metodickém pokynu pro vedení tohoto seznamu. Na mezinárodní úrovni je potom zásadním dokumentem Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví a její prováděcí směrnice. Primární právní předpis v oblasti památkové péče, tedy památkový zákon, se na ochranu nemotného kulturního dědictví nevztahuje a týká se pouze movitých a nemovitých kulturních památek.

⁹⁴ Metodický pokyn. Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky - mkr.cz. MKČR [online]. [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.mkr.cz/seznam-nematerialnich-statku-tradicni-lidove-kultury-ceske-republiky-299.html>. Čl. 5-8, 12

⁹⁵ Tamtéž. Čl. 17-23

⁹⁶ Prováděcí směrnice k naplňování Úmluvy o ochraně nemotného kulturního dědictví *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.mkr.cz/umluva-o-zachovani-nematerialniho-kulturniho-dedictvi-300.html>

3.5 Nehmotné světové kulturní dědictví České republiky

Ze všech položek Českého seznamu lze vyčlenit ty, které mají v podstatě celorepublikovou působnost, jako je sokolnictví, myslivost nebo ochotnické divadlo v České republice. Z lokálního určení místních tradic je zřejmé, že převážná většina těchto tradic a obyčejů je realizována na Moravě a ve Slezsku, případně ve východních Čechách.

3.5.1 Slovácký verbuňk

Slovo verbuňk pochází z německého Werbung (ucházení se, najímání), kde se náboru do vojenské služby účastnili vojenští tanečníci (v Českých zemích do r. 1781). V následujících letech se formoval jako individuální mládenecký tanec se skoky (kdo výše doskočí) a otočkami. Jako samostatný tanec se pak verbuňk vyvíjel v průběhu 2. poloviny 19. století. Detaily tance se pak vyhraňovaly v 19. a 20. století.⁹⁷

Na Slovácku je tanec verbuňk součástí všech událostí, kde je k tanci společenská příležitost. V tradičních lidových krojích se tančí nejen na hodech, masopustních zábavách, dožínkách, ale je také neoddelitelnou součástí svateb a plesů. **Verbuňk se tančí celkem v 73 % obcí na Slovácku.** Ve zbylých obcích se tradice tance nedochovala.⁹⁸ Samotného tance, ač je ze své podstaty improvizací a individuálního charakteru, rozeznáváme šest typů podle regionů Slovácka. Taneční prvky, které jsou základem tance, jsou ve všech regionech z větší části stejné. Jde o *výskoky, přeskoky, odskoky, přiklepy, srážení pat, podupy, dřepy, přednožování, zanožování atd.*⁹⁹

Verbuňk zařadili do svých děl mnozí umělci např. Leoš Janáček, bratři Mrštíkové či malíř Joža Uprka. Sólové mužské tance byly v minulosti zjištěny i v jiných regionech České republiky, nicméně žádný takový tanec se do dnešních dob nedochoval. Verbuňk je tedy specifickou tradicí v rámci celé České republiky.¹⁰⁰ Především proto byl navržen jako první lidový statek na Český seznam a také jako první česká nemateriální památka zapsán na Seznam světového nehmotného dědictví 25. 11. 2005 a byl přidán mezi devadesát¹⁰¹ světových nehmotných statků.

⁹⁷ BLAHŮŠEK, Jan. *Slovácký verbuňk: mistrovské dílo ústního a nemateriálního dědictví lidstva = The Slovácko verbuňk - dance of recruits : the masterpiece of oral and intangible heritage of humanity*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury. Str. 16

⁹⁸ BLAHŮŠEK, Jan. *Slovácký verbuňk: mistrovské dílo ústního a nemateriálního dědictví lidstva = The Slovácko verbuňk - dance of recruits : the masterpiece of oral and intangible heritage of humanity*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury. Str. 12

⁹⁹ Tamtéž. Str. 18

¹⁰⁰ Tamtéž. Str. 27

¹⁰¹ Tamtéž str. 9

3.5.2 Sokolnictví

Dravci se používali k lovení kořisti již před 4000 lety. Toto tradiční umění vzniklo pravděpodobně ve stepích Asie, kde měli dravci možnost létat na velké vzdálenosti, bez překážek – kopců a hor. Sokolnictví se postupně šířilo do dalších koutů světa, nejprve do Evropy, severní Afriky, východní Asie a později také do dalších částí světa. Mimo lovení kořisti a shánění potravy sokolnictví nabývalo dalších hodnot, a to především jakýmsi přátelstvím mezi sokolníkem a dravcem, projevem svobody a vyvinulo se v určitou rekreační zálibu spojenou s přírodou.¹⁰² Sokolnictví je vnímáno jako kulturní dědictví, které provozují lidé všech věkových kategorií v mnoha zemích světa. Také proto bylo **sokolnictví, živé lidské dědictví** navrženo k zápisu současně několika státy¹⁰³ v rámci jedné nominační listiny. Rozhodnutím mezivládního výboru ze dne 16. 11. 2010 byl tento statek zapsán na Seznam světového nehmotného dědictví. Součástí rozhodnutí bylo odůvodnění, kde výbor mimo jiné uvedl, že příprava nominace sokolnictví je dobrým příkladem mezinárodní spolupráce.

Doložená právní regulace sokolnictví je již v roce 800, kdy král Karel Veliký vydal právní výnos, který upravoval práva k držení dravců, včetně trestů za jejich zcizení. V České republice bylo sokolnictví legislativně zakotveno až v roce 1967 vyhláškou Ministerstva zemědělství č. 4/1967 Sb., o hájení a o době, způsobu a podmínkách lovu některých druhů zvěře.¹⁰⁴ Z pohledu dnešní legislativy se sokolnictví týká tří hlavních oblastí. Vzhledem k tomu, že jde ve své podstatě o lov, je regulováno zákonem č. 449/2011 Sb., o myslivosti. Tento zákon spolu s prováděcími předpisy umožňují sokolnictví jako způsob lovu, stanoví jeho podmínky a definuje pojem loveckého dravce. Druhou oblastí jsou předpisy týkající se ochrany přírody, neboť dravci, kteří jsou používáni k sokolnictví, jsou chráněni. Především získávání dravců je definováno zákonem č. 114/1992 S., o ochraně přírody a krajiny. Třetí oblastí je veterinární problematika, neboť dravci jsou zvířata v lidské péči a vztahuje se tak na ně zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a také zákon č. 246/1992 Sb., o ochraně zvířat proti týrání.¹⁰⁵

¹⁰² Nominační dokumentace Sokolnictví – žijící lidské dědictví [online]. [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: <https://www.nul.k.cz/2017/01/30/sokolnictvi-umeni-chovu-dravcu-jejich-ochrany-vycviku-a-lovu-s-nimi/>. Str 9

¹⁰³ Spojené arabské emiráty, Rakousko, Belgie, Chorvatsko, Česko, Francie, Německo, Maďarsko, Irsko, Itálie, Kazachstán, Korejská republika, Kyrgyzstán, Mongolsko, Maroko, Nizozemí, Pakistan, Polsko, Portugalsko, Katar, Saúdská Arábie, Slovensko, Španělsko a Syrská Arabská republika

¹⁰⁴ SPEJCHAL, Vladimír. *Dotkni se sokolnictví*. Praha: Myslivost. Str. 13

¹⁰⁵ Tamtéž str. 13-15

3.5.3 Jízda králů

Jízda králů má v každé obci svá specifika, které se liší v souvislosti s historií obce, jejím vývojem i specifickými tradicemi, které jsou součástí její podstaty. Ještě v polovině 20. století byla tradice dodržována v šedesáti obcích Slovácka. V dnešní době je v regionu Slovácka tento zvyk dochován **ve své tradiční podobě pouze v obcích Kunovice, Hluk, Skoronice a Vlčnov**. Ve Vlčnově je tradice dodržována od roku 1905¹⁰⁶ a koná se každoročně. Slavnosti se účastní kolem 500¹⁰⁷ krojovaných účastníků a zde je také jízda králů zřejmě nejznámější.

V Hluku je první doložená zmínka o konání jízdy králů v roce 1865, od té doby se konala každoročně, mimo období kolem r. 1950. Od roku 1965 se tato jízda králů v Hluku jezdí jednou za tři roky.¹⁰⁸ Obec Skoronice poprvé zdokumentovali jízdu králů v roce 1986, i přes to, že přes období obou světových válek se zde jízda králů nekonala, byla tato tradice v roce 1943 obnovena a dnes se koná každé čtyři roky.¹⁰⁹ V obci Kunovice byl tento obyčej písemně zachycen poprvé v roce 1897. Od té doby byl přerušen na delší dobu dokonce dvakrát, a to ve 20. a 30. letech a poté v 70. a 80. letech 20. století. Nyní se akce koná ve dvouletých intervalech.¹¹⁰ Jízdy králů existují také v Hroznové Lhotě, Kyjově či Doloplazech na Hané. V těchto obcích jsou pořádány nepravidelně a nesplňují tak podmínky zápisu do reprezentativního seznamu.

Samotnou jízdu iniciují vždy chlapci v odvedeneckém věku tzv. rekruti¹¹¹, tedy ti, kteří by měli být odvedeni na vojnu, tak jako tomu bylo v minulosti, kteří jsou družinou krále a ochraňují ho. Tím dříve dokázali svou odvahu a schopnost absolvovat vojnu. I dnes se udržuje zvyk, že v družině by měli být vždy místní a svobodní chlapci. Králem je pak místní chlapec ve věku 10-15 let, kterého družina za krále vybere. Král i jeho družina jsou oděni v dívčím kroji, kde král má navíc obličej zakrytý pentlemi a v ústech růži. Součástí průvodu jsou i další muži (jezdci, praporečník, vyvolávači, trubači) kteří jsou oděni

¹⁰⁶ Jízda králů Vlčnov – oficiální web Jízdy králů. *Jízda králů Vlčnov – oficiální web Jízdy králů* [online]. Copyright © 2018 [cit. 2022-01-15]. Dostupné z: <https://www.jizdakralu.cz/#o-jizde-kralu>

¹⁰⁷ Jízda králů Vlčnov – oficiální web Jízdy králů. *Jízda králů Vlčnov – oficiální web Jízdy králů* [online]. Copyright © 2018 [cit. 2022-01-15]. Dostupné z: <https://www.jizdakralu.cz/#o-jizde-kralu>

¹⁰⁸ FROLEC, Václav, Antonín PAVELČÍK a Metoděj ZEMEK. *Jízda králů: Lidový obřad, hra, slavnost*. Praha: TEPS, 1990, 175 s. Str. 95

¹⁰⁹ Obec Skoronice | Jízda králů. *Úvod | Obec Skoronice* [online]. Copyright © 2022 Skoronice, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.skoronice.cz/jizda-kralu-1>

¹¹⁰ Jízda králů Kunovice | Historie. *Jízda králů Kunovice | Město Kunovice* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.jizdakralukunovice.cz/historie/>

¹¹¹ Příloha nominační dokumentace „Jízdy králů“ č. 1 a) [online]. [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/2017/01/30/jizdy-kralu-na-jihovychode-ceske-republiky/>

již v tradičním mužském kroji.¹¹² Důležitou součástí obyčeje jsou také bohatě nazdobení koně, jejichž účast může být v dnešní době problémem, neboť se koně nechovají v takovém počtu jako dříve. V Hluku například nesmí být kůň příliš přezdobený tak aby vynikla krása zvířete, ve Skoronicích je výzdoba koně, včetně typického srdce na hrudi¹¹³, mnohem méně honosná než například ve Vlčnově. V některých regionech doplňují jezdci kroj šátkem složeným v šerpu a dvou mašlí, ve Slezsku oblékají sváteční kroj doplněný růžemi, ať už papírovými či přírodními.¹¹⁴ Vysoké čepce či klobouky jsou zdobené kvítím, kůrou stromů a pentlemi.

V některých regionech mimo Slovácko, bylo v rámci oslav slunovratu a letních slavností zvykem koupání krále, hry na krále, honění krále, hledání krále atd. Tyto „hry“ vycházející z původní jízdy králů, jsou nyní spíše zábavou spojenými s bujarou oslavami. Oproti tomu jízda králů na Slovácku má stále charakter obřadu včetně určité vážnosti.¹¹⁵ Jako inspirace posloužil tento obyčej i pro další umělce, například pro malíře Jožu Uprku, rodáka ze Slovácka, který se ve svých dílech zabýval primárně lidovými motivy a impozantní obraz Jízda králů namaloval v roce 1904 či Milana Kunderu, který slavnost popisuje ve svém románu Žert.

Do Českého seznamu byla jízda králů zapsána v roce 2009 a v roce 2011 pak byla zařazena na reprezentativní seznam. Příprava nominační dokumentace byla v tomto případě obzvláště náročná, neboť jízdy se konají v různých letech a různých intervalech a bylo třeba fotograficky detailně zdokumentovat jejich aktuální stav. **Proto proces přípravy trval cca 5 let.**¹¹⁶ Do reprezentativního seznamu byl statek přijat v roce 2011 na Bali v Indonésii, na 6. zasedání mezivládního výboru bez připomínek a byl také zařazen mezi 7 nejlépe připravených žádostí.

¹¹² Příloha nominační dokumentace „Jízdy králů“ č. 1 a) [online]. [cit. 2022-01-11]. Dostupné z: <https://www.nul.cz/2017/01/30/jizdy-kralu-na-jihovychode-ceske-republiky/>

¹¹³ Tamtéž

¹¹⁴ FROLEC, Václav, Antonín PAVELČÍK a Metoděj ZEMEK. *Jízda králů: Lidový obřad, hra, slavnost*. Praha: TEPS, 1990, 175 s. str. 39-40

¹¹⁵ JILÍK, Jiří. *Záhadná jízda králů: příběh tradice zahalené tajemstvím*. Brno: CPress, 2014. Str. 63

¹¹⁶ Zapsat Jízdu králů na Seznam UNESCO znamenalo pět let tvrdé práce. Radio Prague International. *Zprávy z České republiky | Radio Prague International* [online]. Copyright © 1997 [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/zapsat-jizdu-kralu-na-seznam-unesco-znamenalo-pet-let-tvrde-prace-8558534>

Obr. č. 3 Obraz Jízda králů, autor: Joža Uprka

Zdroj: dostupné online na: https://sbirky.moravska-galerie.cz/dielo/CZE:MG.A_259

3.5.4 Masopustní obchůzky a masky na Hlinecku

Samotný masopust je období mezi svátkem Tří králů a Popeleční středou, která je začátkem předvelikonočního půstu. Proto pro naše předky bylo období masopustu především o čase na zábavu a veselí. Na konci masopustu se konaly obchůzky maskovaných postav, jejichž tanec u konkrétního obydlí měl zajistit hospodáři plodný hospodářský rok. V České republice se konají karnevaly či karnevalové průvody, které mají původ právě v masopustních obchůzkách.¹¹⁷ Masky, jejich výtvarné ztvárnění i celý proces průvodu je neměnná součástí tradice. Masky se člení na červené masky – Strakatý, Ženuška, Turci a černé masky – Slaměný, Kobyla, Ras, Kramář, Kominík. Další masky jsou pak Medvěd a Kobyla. V jednotlivých obcích se dochované tradice v detailech liší a tak se i druhy masek mohou lišit. Obchůzka začíná u radnice, kde je starosta obce žádán o povolení obchůzky. U jednotlivých domů pak podle obdrženého finančního obnosu, zahraje doprovázející dechová kapela určitý počet písní a maškary tančí. Celá obchůzka je ukončena „porážením kobyly“, kdy je Kobyla poražena, ale následně obživne. Zde je skryta podstata celých masopustních obchůzek, a to symbolika konce zimy a počátku jara¹¹⁸. Každá obec má svou specifickou tradici, která je i v rámci obchůzek jedinečná, v některých obcích se za masky převlékají pouze muži a také podoba masek může být dle místa výskytu v detailech odlišná. *Vliv tradice je však natolik*

¹¹⁷ VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Na Sychrově: Národní památkový ústav, územní památková správa, 2014. ISBN 978-80-905871-0-6 Str. 3

¹¹⁸ Tamtéž. Str. 10

*silný, že větší změny kolektiv nepřipustí. Národní diváci, zvláště ze vzdálenějších míst di odlišnosti ani neuvědomují.*¹¹⁹

Do dnešní doby se v původní podobě zachovala tato tradice v pouze několika obcích na Hlinecku. Pořádání obchůzek je nepravidelné, ale vždy se účastní obyvatelé z obcí Hamry, Studnice, Vortová a místní část Hlinska – Blatno.¹²⁰ Hlinecko a jeho tradiční dochované kulturní dědictví bylo na Český seznam zapsáno v roce 2009. O zapsání na reprezentativní seznam rozhodl mezivládní výbor na svém zasedání v roce 2010 s tím, že **masopustní procesí jsou uznávané jako dědictví, obnovovaná a předávané z generace na generaci, utvářející sociální vztahy a posilující smysl pro soudržnost a solidaritu.**

Oblast Hlinecka náleží do Pardubického kraje, kde tvoří pomezí Čech a Moravy. Doložená historie osídlení sahá až do 12. století.¹²¹ Do oblasti náleží mnoho menších obcí s tradiční lidovou architekturou, včetně skanzenů lidové architektury Veselý kopec a Betlém. Lidová kultura je tak s tímto regionem úzce propojena.

3.5.5 Modrotisk

Tradiční modrotisk je technika barvení látek, která je specifická svým postupem. Původně vznikla v Číně a v průběhu 18. století se dostala do Evropy. V této době mezi uživatele modrotiskových látek byly vyšší vrstvy, v průběhu 19. století se takto zdobené tkaniny dostávaly mezi měšťany i venkovské obyvatelstvo.¹²² V tuto dobu se po celé zemi rozvíjely rukodělné dílny a manufaktury a téměř v každém městě pracovala modrotisková dílna. Události druhé poloviny 19. století, kdy se začal rozvíjet průmysl, a upadaly manufaktury, vyústily v zachování tradičního modrotisku pouze na venkově. Takto potištěné tkaniny byly pak používány především v lidových vrstvách, a to na části lidových oděvů, krojových součástí ale i interiérového zařízení¹²³. Charakteristická byla v této době regionálnost,¹²⁴ kdy modrotiskové vzory odpovídaly kultuře daného regionu. V období komunistického režimu byly rukodělné dílny zavírány a pouze tři z těchto dílen byly obnoveny až po několika letech, kdy čelily konkurenčnímu tlaku průmyslové výroby. Do dnešní doby se zachovaly pouze dva provozy tradičního modrotisku, a to Strážický modrotisk

¹¹⁹ Nominační dokumentace „Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku“ čl. 1 odst. b) [online]. [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/2017/01/30/masopustni-obchuzky-a-masky-na-hlinecku/>

¹²⁰ Nominační dokumentace „Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku“ čl. 1 odst. 1 a) [online]. [cit. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/2017/01/30/masopustni-obchuzky-a-masky-na-hlinecku/odst.>

¹²¹ HLINECKO.cz. *HLINECKO* [online]. [cit. 2022-02-05]. Dostupné z: <http://www.hlinecko.cz/hlinecko.htm>

¹²² Nominační dokumentace Modrotisk čl. b odst. 3 [online]. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/2019/03/19/modrotisk/>

¹²³ MELZER, Miloš. *Modrotisk*. Roztoky u Prahy: Střeďočeské muzeum, 1978. Str. 6

¹²⁴ Tamtéž. Str. 6

rodiny Jochovy (okres Hodonín), založen v roce 1906 panem Cyrilem Jochem, který navázal na původní místní tradici¹²⁵ a Modrotisková dílna rodiny Danzingerů v Olešnici na Moravě (okres Blansko), datovaná již v roce 1816.¹²⁶ Vedoucími obou těchto provozoven jsou potomci jejich zakladatelů,¹²⁷ kteří setrvali v rodinné tradici a převzali odkaz svých předků. V těchto dvou případech mají tyto dvě dílny pokračovatele, ale lze si představit situaci, kdy se technologie budoucí generaci předává jen složitě. Pokračovatelé musí mít v sobě určitou hrdost a být přesvědčeni, že na řemeslo chtějí navázat, vzhledem k tomu, **že potřebné znalosti, veškeré výrobní procesy a technologie je náročné udržovat v živém stavu, tak aby mohla tradice dále pokračovat.** V tomto oboru neexistují žádné „manuály“ nebo snad učňovské obory, ze kterých by vyšli odborníci na problematiku, je tedy třeba hledat jiné cesty a individuální způsoby předávání svých znalostí a dovedností.¹²⁸

Základem modrotisku jsou tzv. formy s vyřezanými vzory, kterými je na tkaninu nanášena hmota tzv. pop nebo pap. Po zaschnutí se látka ponoří do kádě zapaštěné v zemi, tzv. kypy, naplněné barvicím roztokem, jde zde tedy o barvení za studena (v teplé lázni by se pop rozpustil). Proces barvení se, podle požadované intenzity, opakuje až sedmkrát. Postup, kdy zůstávají světlé vzory a barvená je látka, je nazýván negativním tiskem. Základem popu je škrob s příměsí malířské hlíny, arabské gummy, modré skalice, octanu a dalších přísad, barvicí roztok je sloučenina indigového roztoku, vápna, zelené skalice, běloby a jiné přísady.¹²⁹ Obě směsi byly vždy výrobním tajemstvím barvíře, které se dědilo z generace na generaci, stejně tak jako modrotiskové formy. Dřevěné kostky, používané pro tyto účely jako formy pro výrobu tisku se používají více než 300 let. Vychází z místně inspirované fauny a flóry a tradičních lidových vzorů. Určité vzory se staly značkou a symbolem některých podniků, jako například tulipán z Pápy v Maďarsku nebo technika uzlování z Oravy na Slovensku.¹³⁰

¹²⁵ Z historie dílny: Strážnický modrotisk. *Strážnický modrotisk* [online]. Copyright © 2013 Všechna práva vyhrazena, Strážnický modrotisk [cit. 2021-12-16]. Dostupné z: <https://www.straznicky-modrotisk.cz/o-nas/z-historie-dilny/>

¹²⁶ O nás | modrotisk-danzinger.cz. *Modrotisk Danzinger – výroba modrotisku Olešnice | modrotisk-danzinger.cz* [online]. Copyright© [cit. 2021-12-06]. Dostupné z: <https://www.modrotisk-danzinger.cz/o-nas/>

¹²⁷ Návrhový a evidenční list „Technologie výroby modrotisku“ čl. b odst. 3 [online]. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/2017/02/07/technologie-vyroby-modrotisku/> čl. B odst. 3

¹²⁸ Nominační dokumentace Modrotisk čl. b odst. 3 [online]. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/2019/03/19/modrotisk> čl. 1. odst. ii)

¹²⁹ MELZER, Miloš. *Modrotisk*. Roztoky u Prahy: Středočeské muzeum, 1978. str. 6

¹³⁰ Nominační dokumentace Modrotisk čl. b odst. 3 [online]. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/2019/03/19/modrotisk>. Čl. 1) odst. iv)

Výroba tradičního modrotisku je a byla i v minulosti ojedinělá ve střední Evropě¹³¹ a dnes je situována také v Německu, Rakousku a Maďarsku. Jak také uvádí nominační dokumentace v bodě 10) *je výroba formována místní regionální tradicí, proto je každá z oblastí výskytu modrotiskové produkce charakterizována užíváním specifických vzorů včetně jejich zabarvení. To činí spolu s ojedinělým výskytem modrotiskových provozoven podobu českého modrotisku výjimečnou.* Umění modrotisku tak zdůrazňuje spojení mezi živým dědictvím a dalšími obory jako jsou historie, biologie, chemie, umění a design.

Do Českého seznamu byl modrotisk zahrnut v roce 2014 a v roce 2018, na 13. zasedání mezivládního výboru na Mauriciu byl zapsán na reprezentativní seznam. Mezivládní výbor ve svém rozhodnutí ocenil vynikající nominační spis, který prokazuje aktivní vytváření sítí mezi komunitami, a podílely se na něm vyváženě všechny zúčastněné strany.

Obr. č. 4 Původní modrotiskové formy

Zdroj: dostupné online z: [https://www.modrotisk-danzinger.cz/fotogalerie/modrotiskové formy](https://www.modrotisk-danzinger.cz/fotogalerie/modrotiskové%20formy)

¹³¹ Nominační dokumentace Modrotisk čl. b odst. 3 [online]. [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: [https://www.nulk.cz/2019/03/19/modrotisk čl. B](https://www.nulk.cz/2019/03/19/modrotisk%20%C4%8Dl.%20B)

3.5.6 Loutkářství

Do povědomí širších lidových vrstev obyvatelstva se loutkové divadlo dostalo kolem poloviny 18. století, kdy přicházeli kočovní loutkáři z ciziny, kteří se svými vystoupeními začali hrát na náměstích, trzích či jarmarcích.

V této době, kolem 70. let 18. století, se začínají formovat v českých zemích první čeští loutkáři hrající v českém jazyce.¹³² Vydělení loutkářů od hraného divadla způsobilo, že české loutkové divadlo soustřeďovalo svůj zájem na venkovské oblasti, kde ale jejich „venkovskému“ jazyku a projevu obyvatelstvo rozumělo.¹³³ Vytvoření jedné domovské scény bylo v tomto případě neudržitelné, proto loutkáři kočovali po celém českém území. Vznikaly tak tradiční loutkářské rody, které si umění předávaly z generace na generaci. Mezi nejznámější loutkářské rody patří Majznerové, Šimkové, Kopečtí, Kludští, Kočkové, Trnkové či Pflégrů.¹³⁴ Loutkářství má v našich zemích tradici delší než 200 let. Tradiční loutkářské rody, které si řemeslo předávají dodnes se udržely spíše na Slovensku.¹³⁵ **Mezigeneračně se předávají nejen zkušenosti a umění loutkoherectví, ale také samotné loutky, umění řezbářství a výroby loutek.** S vývojem možností ovládání loutek se v průběhu let také měnily rozměry jeviště pro tyto loutky. Každý loutkář či loutkářský rod měl své specifické marionety, a také svůj vlastní typický repertoár, který byl původně určen především pro dospělé publikum. Hrála se proto představení vycházející z klasických divadelních her, upravená pro loutkové divadlo. Variabilita scény, loutek i jedinečného projevu loutkáře, ale činila každou hru jedinečnou. Prvkem sjednocujícím, který lze nalézt snad v každé hře je postava Kašpárka (dříve Pimprle¹³⁶). Součástí této lidové tradice je také *tvorba dekorací, rekvizit, ovládání loutky, herecký projev a specifická komunikace s divákem prostřednictvím loutky.*¹³⁷ Počátkem 20. století byly zakládány již stálé loutkové scény, a v 30. letech 20.

¹³² DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. V Praze: Akademie múzických umění, Divadelní fakulta, Katedra alternativního a loutkového divadla, 2004. str. 28

¹³³ DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. V Praze: Akademie múzických umění, Divadelní fakulta, Katedra alternativního a loutkového divadla, 2004. Str. 39

¹³⁴ KRÍŽ, Jaroslav. *Život na provázku, aneb, O loutkářích a loutkách: tradice a současnost loutkářství v Českém ráji a Libereckém kraji*. Turnov: Muzeum Českého ráje v Turnově, 2015., str. 13

¹³⁵ Mominační dokumentace LOUHKÁŘSTVÍ 1. odst. i)

¹³⁶ DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. V Praze: Akademie múzických umění, Divadelní fakulta, Katedra alternativního a loutkového divadla, 2004. str. 57

¹³⁷ Tamtéž 3.a. odst. i)

století u nás působilo více než 3000 soborů!¹³⁸ V této době začala vycházet první loutkářská periodika, např. časopis Český loutkář (1912) vychází pod názvem Loutkář dodnes. V poválečném období¹³⁹ byly některé soubory transformovány na profesionální a tuto tradici intenzivně udržovaly a rozvíjely.

Pro účely zápisu do seznamu nehmotného nejde primárně o marionety jako takové a ruční uměleckou tvorbu, ale o lidovou tradici, o jev lidového interpretačního umění, kterým loutkářství bezesporu je. Dnes se pracuje na udržení této tradice také pomocí **pořádaných loutkářských festivalů a postupových přehlídek**, které jsou pro návštěvníky pravděpodobně atraktivnější než návštěva představení v divadle. Nejznámějším festivalem je zřejmě Loutkářská Chrudim, který probíhá již od roku 1951.

Na jedenáctém zasedání Mezinárodního výboru UNESCO v Abebě v r. 2016 byl prvek Loutkářství na Slovensku a v Čechách zapsán na reprezentativní seznam s tím, že prvek je nedílnou součástí místní divadelní a literární tradice, přispívá k vzájemnému respektu mezi dotčenými komunitami a posiluje smysl pro identitu ve společnosti.¹⁴⁰

3.5.7 Ozdoby ze skleněných foukaných perlí

Původ výroby skleněných foukaných perlí lze nalézt ve sklářském průmyslu Jizerských hor a Krkonoš, kde v 15. a 16. století vznikaly sklárny.¹⁴¹ Sklářský průmysl se rozmáchal především v Jablonci nad Nisou a svého vrcholu dosáhl v 19. století, kdy se zde ze skla dalo vyrobit snad cokoliv. Jablonecké sklářské hutě dodávaly materiál drobným výrobcům.

Kromě nejrůznějších technologií výroby drobných skleněných perlí se zde v průběhu 19. století vyvinula unikátní technologie výroby skleněných perliček. Tato technologie byla v polovině 19. století velmi populární a v tomto období v oblasti Jablonce nad Nisou, Smržovky a Josefova dolu působilo až 1500 výrobců tzv. foukačů.¹⁴² V této době se výroba skleněných foukaných perlí dostává také do obce Poniklá, kde působí kolem 400 výrobců. Na

¹³⁸ České loutkářství – lidové interpretační umění – Národní ústav lidové kultury. *Úvod – Národní ústav lidové kultury* [online]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/2017/02/07/1707/>

¹³⁹ Tamtéž

¹⁴⁰ Puppetry in Slovakia and Czechia. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. www.unesco.org [online]. [cit. 2021-02-08]. Incribed in 2016. Inscription: 11.COM 10.2.28 dostupné z: <https://ich.unesco.org/en/RL/puppetry-in-slovakia-and-czechia-01202>, vlastní překlad

¹⁴¹ Nominační a identifikační list „Lidová tradice výroby vánočních ozdob ze skleněných perliček“ čl. 2. [online]. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/2017/02/07/lidova-tradice-vyroby-vanocnich-ozdob-ze-sklenenych-perlicek/>

¹⁴² KULHAVÁ, Barbora. *Perličkové ozdoby z Poniklé*. Jilemnice: pro Rautis, a.s. vydalo Vydavatelství Gentiana, 2018. str. 54

přelomu století, a i v průběhu století 20. prožívali výrobci lepší i horší období, ale pouze jedna přežila éru transformace socialistického hospodářství. Po roce 1989 se, po předchozím znárodnění, výroba v Poniklé dostala do soukromých rukou a výrobu zaměřila primárně na výrobu vánočních ozdob¹⁴³, o které byl největší zájem. Postup výroby zůstává i v dnešní době totožný jako v minulosti. Jde o vyfouknutí perličky z duté skleněné trubičky nahřáté nad plamenem, takto se vyfoukne celá řada dutých perlí tzv. klaučata, kterou je třeba dále zpracovat. S tím souvisí další práce a chemické procesy (barvení), které jsou pro výrobu perličky a následné ozdoby nezbytné.

Foukači, ale i brusiči či barviči jsou důležitou součástí celého procesu a bez jejich umění by nebylo možné proces výroby realizovat. Zaškolení nového pracovníka je v tomto případě neobvykle složité. **Toto tradiční řemeslo můžeme označit jako lidové, neboť není znám autor této technologie.**

Poniklá je obcí v okrese Semily v Libereckém kraji, která byla založena v údolí řeky Jizery, datovaná již v roce 1241. Vesnická zástavba je soustředěná kolem místních a záhumeních komunikací a obec je tak o rozloze 13,75 km² poměrně rozsáhlá, přesto, že v ní žije 1112 obyvatel. Právě zde se jako na jediném místě v České republice tomuto způsobu výroby věnuje společnost Rautis, a.s.¹⁴⁴, která převzala manufakturu pana Horny, založenou roku 1902 v Poniklé. Rautis je firma rodiny Kulhavých, která udržuje tuto tradici při životě společně s podporou kulturních organizací a samosprávných celků v daném regionu. V předmětném regionu je tento statek významným a jeho zánik v Poniklé by znamenal zánik úplný.

Může se zdát, že foukané perle jsou spíše hmotné než nehmotné dědictví. Nejde zde ovšem o uchování historické hodnoty hmotné věci, jako u hmotného či architektonického nemovitého kulturního dědictví, ale o tradiční kulturní statek, lidové řemeslo, dochované postupy a typické know-how výroby.

Jedinečnost perlařského řemesla byla oceněna v roce 2015 zápisem na Český seznam. Ruční výroba vánočních ozdob ze skleněných foukaných perlí byla zapsána na reprezentativní seznam v roce 2020 rozhodnutím mezivládního výboru UNESCO na jeho 15. zasedání v Paříži.

¹⁴³ RAUTIS. Perličkové ozdoby z Poniklé. *RAUTIS. Perličkové ozdoby z Poniklé* [online]. Copyright © Copyright Rautis a. s. All rights reserved [cit. 27.03.2022]. Dostupné z: <https://rautis.cz/>

¹⁴⁴ Nominační dokumentace foukané skleněné perly čl. 1 odst. iii) [online]. [cit. 2021-11-14]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/2020/12/18/rucni-vyroba-ozdob-z-foukanych-sklenenych-perli-pro-vanocni-stromek/>

3.6 Vztah nehmotných statků k duševnímu vlastnictví

Aby mohlo být na jakýkoliv statek nahlíženo jako na předmět autorského práva je nutné, aby splňoval podmínky stanovené autorským zákonem.¹⁴⁵ Dle § 2 odst. 1 je *předmětem práva autorského dílo, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora...dílo může být slovesné vyjádřené řečí, dílo hudební, dramatické či choreografické*. Zároveň je v § 2 odst. 3 tímto *dilem není námět díla, myšlenka či postup*. Duševní vlastnictví je pak soubor práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti.¹⁴⁶

Zásadní sdělení můžeme nalézt v § 3 odst. b) autorského zákona, kde je stanoveno, že *výtvořeny tradiční lidové kultury, není-li pravé jméno autora obecně známo...užít takové dílo, lze jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu*.

O ochraně nehmotných statků toho bylo v literatuře již mnoho napsáno. Většinou jde ale o nehmotné statky z oblasti kinematografie, hudby, fotografického oboru, dílo hudební či dramatické.¹⁴⁷ U většiny těchto děl je zřejmé, kdo je jejich autorem a můžeme je tak považovat za předměty autorského práva a produkty duševního vlastnictví. **Na produkty lidových a zlidovělých tradic, a tedy na podstatu řešených nehmotných kulturních statků, pohlížíme jako na tradiční lidovou kulturu, která ve své podstatě nemůže být chráněna autorským zákonem.**

Většina statků zapsaných na reprezentativní seznam tak nemůže být chráněna v rámci duševního vlastnictví. S nehmotnými statky jsou ale propojeny další související umělecko-řemeslné výrobky, originální vzory či autorské návrhy. Chráněny v tomto případě mohou být produkty, kde známe autora a v případě stanovení autorské ochrany jde pak o jeho osobnostní a výlučná práva. Tak tomu může být v případě individuálních vzorů modrotiskových forem, výroby specifických masopustních masek či loutek s individuálním vzhledem. V tomto případě lze o částečné ochraně fyzického statku pomocí autorského zákona hovořit. Na druhou stranu nelze takto účinně ochránit proces barvení modrotiskem, či tradici masopustních průvodů.

Podle sdělení NÚLK se **touto konkrétní problematikou prozatím ústav nezabýval**. Bylo by tedy zajímavé, ale i potřebné toto téma dále rozpracovat tak, aby nositelé statku měli případně možnost „své“ statky ochránit.

¹⁴⁵ Zákon č. 212/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů

¹⁴⁶ Štemberková, R. *Úvod do problematiky duševního vlastnictví*; Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: České Budějovice, 2018. Str. 7

¹⁴⁷ § 1 odst. 1 a 2 zákona č. 212/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů

4 Vlastní práce

V analytické části práce byla v jednom případě zvolena jako jedna z metod komparace obcí, které ve své podstatě souvisí s nehmotným dědictvím UNESCO a obcí, které jsou podobného typu, v ideálním případě i ve stejném kraji a leží nedaleko od sebe, ale nemají souvislost s památkami UNESCO. Další metodou bude kvalitativní a částečně kvantitativní výzkum vybraných statků. Ne všechny statky lze hodnotit tak, aby bylo možné kvantitativně vyhodnotit přínos jejich zápisu na reprezentativní seznam. Proto byly vybrány takové, kde lze získat částečně kvantifikovaná data, ale především získat údaje kvalitativní a následně metodou analýzy a dedukce vyhodnotit výhody či nevýhody zápisu statku na seznam a v případě výhody komparovat vzájemně obce s těmi, kde tuto výhodu nemají.

4.1 Vliv loutkářství na rozvoj regionu

První oblastí, která byla zvolena je loutkářství. Loutkářství je v České republice spojeno především s východními Čechami a oblasti Chrudimska. Přímo v Chrudimi se každoročně a nepřetržitě pořádá festival Loutkářská Chrudim, který je vyvrcholením amatérských loutkářských postupových přehlídek divadelních souborů z celé České republiky. Jde o průřez nejlepší loutkářskou tvorbou v Čechách, kde se účinkující snaží svou přehlídku vyhrát a postoupit právě na festival do Chrudimi.

V roce 2022 se bude konat již 71. ročník tohoto, v Evropě pravděpodobně nejstaršího, festivalu. V rámci této akce se konají také různé, semináře pro veřejnost, například výtvarné či loutkové. Do Chrudimi přijíždějí nejen účinkující, ale také další loutkáři, kteří se na zdejších přehlídkách inspirují, čerpají nové trendy a navzájem se obohacují. Toto setkání tak udává směr, kterým se loutkářství ubírá, dokládá kulturní rozmanitost a udržuje tuto tradici stále živou¹⁴⁸. Proto je tento festival jedním ze zásadních projektů v dalším rozvoji tohoto nehmotného kulturního dědictví.

Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi sídlí v renesančním Mydlářovském domě, založeno bylo v roce 1972 a jeho základem se stala rozsáhlá soukromá **sbírka prof. Jana Malíka**, který byl také organizátorem vzniku a jedním za zakladatelů muzea.¹⁴⁹ Mimo

¹⁴⁸ Historie festivalu – Festival Loutkářská Chrudim. *Festival Loutkářská Chrudim – Festival Loutkářská Chrudim* [online]. Copyright © 2022 Festival Loutkářská Chrudim. [cit. 27.03.2022]. Dostupné z: <https://www.loutkarskachrudim.cz/historie-festivalu/>

¹⁴⁹ MALÍK Jan, PhDr. – Medailony loutkářů. *Medailony loutkářů – Stručné životopisy českých a slovenských loutkářů* [online]. Copyright © [cit. 27.03.2022]. Dostupné z: <https://www.loutkari.cz/malik-jan-phdr/>

loutek se zde nachází také scénografické návrhy, výtvarná díla, kulisy, dobové fotografie atd. V současné době se zde nachází více než 45 000 sbírkových předmětů, z různých zemí světa, kde k nejzajímavějším exponátům patří například loutky z Indie, která je kolébkou loutkového herectví.¹⁵⁰

V Chrudimi se dále nachází muzeum barokních soch, kde jsou vystaveny nejen kamenné plastiky, ale také dobové obrazy, a regionální muzeum, které výstavy obměňuje a každoročně jich realizuje kolem deseti. Obě tato muzea byla přidána do porovnání návštěvnosti, neboť s tímto loutkářským městem a jeho rozvojem také souvisí. Všechna tato muzea se nachází na jedné trase, přes centrum města, v docházkové vzdálenosti do 20 minut od sebe. Město Chrudim také nabízí zvýhodněnou vstupenku při návštěvě všech tří muzeí.

Pro zhodnocení faktu, zda má zápis na reprezentativní seznam vliv na rozvoj regionu byl zvolen faktor návštěvnosti muzeí ve městě.

Tab. č. 3 Návštěvnost muzeí Chrudim

	Muzeum loutkářských kultur	Muzeum barokních soch	Regionální muzeum	celkem
2013	17569	6810	10125	34504
2014	16252	7050	9326	32628
2015	35971	6233	9942	52146
2016	40911	7222	13542	61675
2017	38126	6895	18777	63798
2018	35715	7330	25459	68504
2019	37451	7744	19918	65113

Zdroj: <https://www.statistikakultury.cz/kulturni-oblasti/>, zpracování vlastní

Pro komparaci návštěvnosti bylo zvoleno město Vysoké Mýto, které se také nachází v Pardubickém kraji, 30 km východně od Chrudimi. Pro porovnání zvýšení či snížení návštěvnosti měst, ukazatelem návštěvnosti muzeí, nejde o počty návštěvníků, ale o procentuální vyhodnocení zvýšení či snížení četnosti návštěv.

¹⁵⁰ DUBSKÁ, Alice. *Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi*. V Řevnicích: Arbor vitae, 2012. Úvod.

Ve městě se nachází městská galerie, kde jsou vystaveny obrazy převážně českých výtvarníků 20. století,¹⁵¹ další výstavy jsou pořádány v průběhu roku a jde především o tvorbu současných výtvarníků a umělců. Regionální muzeum se věnuje sbírkovému fondu, kterému od r. 2017 dominuje muzeum karosářství, k dispozici jsou zde také historické rukopisy, prvotisky či kramářské tisky.¹⁵²

Tab. č. 4 Návštěvnost muzeí Vysoké Mýto

	Regionální muzeum	Městská obrazárna	celkem
2013	12250	2300	14550
2014	10227	2900	13127
2015	10239	3697	13936
2016	10500	4200	14700
2017	10038	6708	16746
2018	10500	5316	15816
2019	14284	3246	17530

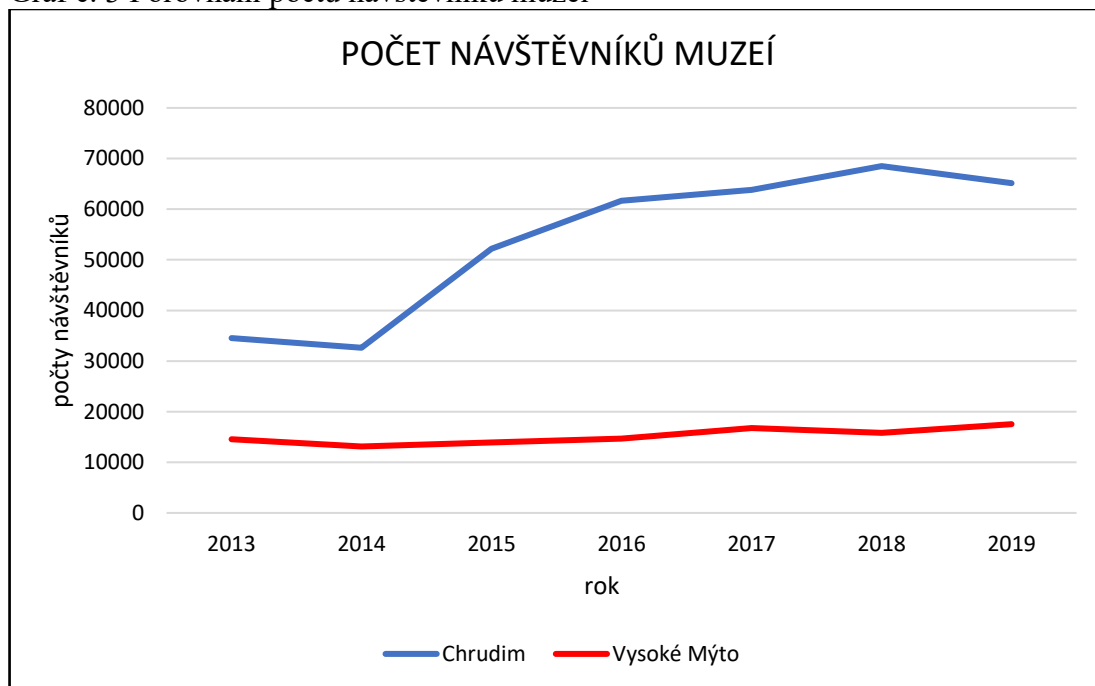
Zdroj: <https://www.statistikakultury.cz/kulturni-oblasti/>, zpracování vlastní

Získané údaje za obě města a jejich kulturní objekty byly zaneseny v tabulkách, jak za jednotlivá muzea, tak především v celkovém počtu návštěvníků. Tyto hodnoty budou následně zpracovány do grafu tak, aby bylo možné relevantně porovnat nárůst či pokles zájmu.

¹⁵¹ Historie – Městská galerie ve Vysokém Mýtě. *Úvod – Městská galerie ve Vysokém Mýtě* [online]. Copyright © [cit. 27.03.2022]. Dostupné z: <https://www.galerie-vm.cz/o-galerii/historie>

¹⁵² Muzejní knihovna. Muzeum-myto.cz. *Redirecting to /cs* [online]. Dostupné z: <https://www.muzeum-myto.cz/cs/knihovna>

Graf č. 3 Porovnání počtu návštěvníků muzeí

Vlastní zpracování

Z údajů zanesených do grafu bylo zjištěno, že návštěvnost v muzeích Chrudimi od roku 2014 stoupá. Od roku 2018 pak návštěvnost mírně klesá, což pravděpodobně souvisí s celospolečenskou situací, kdy v důsledku pandemické situace byla kulturní zařízení část roku zavřena. Pro náš účel jsou nejdůležitější roky 2014-2018. Vzhledem k tomu, že o zařazení loutkářství mezi statky nematného kulturního dědictví se začíná mluvit právě kolem roku 2014 a v tomto roce došlo k zápisu do Českého seznamu je zřejmé, že již v tomto roce stoupl zájem o loutky a loutkářství zvýšením návštěvnosti muzeí v Chrudimi. Na reprezentativní seznam byl statek zapsán v roce 2016 a z grafu je patrné, že i od tohoto roku zájem nadále roste a nestagnuje. Návštěvnost stoupla od roku 2014 do roku 2018 o 110 %, z čehož je zřejmé, že zájem o loutkářství a celkově Chrudimsko má výrazně stoupající tendenci.

Pro relevantní posouzení je třeba údaje srovnat údaje s porovnávaným městem. Vysoké Mýto a jeho návštěvnost kopíruje statistiky Chrudimi jen mírně. Návštěvnost je téměř konstantní, nicméně při pohledu na konkrétní čísla lze zjistit mírně vzrůstající návštěvnost v letech 2015-2017 a následně v letech 2018-2019. Mezi lety 2014 a 2018 vzrostla návštěvnost o 20,5 %. V tomto případě je možné, že návštěvníci Chrudimi, které do města přilákalo loutkářství a s ním související kulturní zážitky využily možnosti nedalekého Vysokého Mýta a navštívily také jeho muzeum a galerii. Tato dedukce ale není

prokazatelná a ze získaných údajů ji tak lze pouze předpokládat. Zápis na reprezentativní seznam by tak měl vliv na rozvoj regionu i s přesahem samotné obce.

4.2 Vliv Jízdy králů na rozvoj regionu

Jízda králů je celospolečenskou událostí, které se aktivně účastní místní občané. Chlapci a muži z předmětné obce jsou součástí průvodu, ženy vytváří dekorace na koně, papírové růže a další ozdoby potřebné pro tuto slavnost. Akce je významnou folklorní událostí a jako doprovodný program se jí účastní také folklorní soubory z okolí. Na samotnou jízdu králů a také na související slavnosti se každoročně sjíždí diváci z celého Česka i ze zahraničí.

Aktivně se Jízdy králů účastní obce Kunovice, Hluk, Skoronice a Vlčnov. Tradice právě v těchto obcích Slovácka byla zapsána na reprezentativní seznam.

4.2.1 Město Hluk

Pro získání relevantních údajů byla oslovena referentka Informačního centrum města Hluk. V rozhovoru byly použité základní a přidružené otázky typu: Má zápis na seznam UNESCO vliv na návštěvnost slavnosti? Pokud ano, lze tuto skutečnost doložit daty? Pokud tato data neexistují máte pocit, že se zájem o tuto slavnost od jejího zápisu se seznam zvýšil?

Dotázaná hovořila o historii jízdy králů v obcích, kde je tradice zapsaná do reprezentativního seznamu UNESCO. Uvedla, že jízda králů patří k nejmalebnějším slováckým zvykům, který se pořádá vždy o letnicích¹⁵³ a jeho původ není skutečně znám. Uvádí, že v období, **kdy probíhají Dolňácké slavnosti písní a tanců s tradiční jízdou králů, se návštěvnost obce zvyšuje několikanásobně.** Do obce přijíždějí návštěvníci z Čech i ze zahraničí. Této události hojně využívají místní občané, kteří v rámci slavností nabízejí své drobné domácí výrobky, ale také prodejci odjinud s širším sortimentem zboží. Podle dotázané nelze, vzhledem k charakteru události, zachytit kvantifikované údaje o návštěvnosti této slavnosti. Město Hluk, jako jakákoliv další obec, žije svou kulturou a zvyšující se návštěvnost obce v období slavností je vítaná. Na závěr uvedla, že slavnosti s jízdou králů jsou pro obec vždy významnou událostí.

¹⁵³ *Letnice, nebo-li Neděle Svatodušní, se slaví padesátý den po Božím Hodu Velikonočním a končí jimi období Velikonoc*

4.2.2 Město Kunovice

Za město Kunovice bylo osloveno Městské informační centrum s obdobnými dotazy jako ve městě Hluk. Otázky byly směřovány na zápis statku do UNESCO, vlivu zápisu na návštěvnost akce, v případě neexistence dat dotaz na subjektivní pocit týkající se zájmu o akci před a po zápise na seznam světového dědictví. Odpovědi poskytla vedoucí informačního centra města. Nejprve uvedla, že není možné poskytnout data o návštěvnosti akce, neboť obec není žádným způsobem uzavírána, akce je volně přístupná a není tedy možné monitorovat návštěvnost. Podle pozorování se návštěvnost obce při slavnostech jízdy králů zvyšovala kolem let 2016-2018, přičemž v roce 2018 byla pravděpodobně nejvyšší. V důsledku pandemické situace v roce 2020 bylo zcela změněno nahlížení na tuto akci a vzhledem k omezujícím opatřením se slavnosti účastnili pouze místní obyvatelé. Z omezeného množství turistů byli zaregistrováni především ti, kteří se do obce vypravili za účelem získání turistické vizitky vydané u příležitosti této akce.

4.2.3 Obec Vlčnov

Obec Vlčnov je ze všech obcí, kde se jízda králů pořádá zřejmě nejznámější. Je to zřejmě i díky tomu, že se zde jízda králů, na rozdíl od ostatních obcí, pořádá každoročně. Na dotazy za obec odpověděla ředitelka Klubu sportu a kultury Vlčnov. Uvádí, že zapsání jízdy králů do seznamu UNESCO se na návštěvnosti obce ani regionu neprojevovalo. Po zápisu v roce 2011 se při jízdě králů pořádané v roce 2012 dalo pozorovat více návštěvníků ze zahraničí a také více osob z řad odborníků – etnografů, muzejníků apod. Mimo tento rok je návštěvnost téměř stejná a zápis na tom nic nezměnil.

Pro kvantitativní výzkum byly poskytnuty podklady o počtu prodaných vstupenek na akci. Na samotnou jízdu králů je obec zcela uzavřena a pro její návštěvu je třeba si, v neděli ráno, zakoupit vstupenku. Nicméně počet prodaných vstupenek nereflektuje počet návštěvníků. Pokud do obce návštěvníci přijedou v pátek či sobotu a nacházejí se již v „uzavřené“ oblasti vstupenku v podstatě nepotřebují, to se týká i například příbuzných občanů Vlčnova, kteří jsou zde většinou celý víkend. Počet přihlížejících je tedy mnohonásobně vyšší, než by se dle počtu prodaných vstupenek mohlo zdát. Akci pravidelně navštěvuje 6-8 tis. osob. Dále také uvedla, že ze zápisu neplyne žádná výhoda jako je například vyšší objem financí z veřejných zdrojů. Poskytnutá výše tržeb za jednotlivé roky byla přepočítána na vzájemně porovnatelná data. Vzhledem k úpravám cen vstupného, které bylo do roku 2010 ve výši 100,- Kč a 50,- Kč, v roce 2011 bylo zvýšeno na 130,- Kč a 70,- Kč a 150,- Kč a 100,- Kč bylo od roku 2012. Zápis do

reprezentativního seznamu proběhl v roce 2011 a pro relevantní vyhodnocení návštěvnosti pomocí tržeb ze vstupného proto byly zvoleny roky 2008-2014.

Tab. č. 5 Jízda králů Vlčnov – příjem ze vstupného

	Celkový příjem ze vstupného	Přepočet vzhledem ke změně cen vstupného	Nárůst návštěvnosti v % oproti přechozímu roku
2008	448 450	448450	-
2009	262 090	262090	- 41,6
2010	323 700	323700	23,5
2011	391 730	290170	- 10,4
2012	617 650	352943	21,6
2013	402 200	229829	- 34,9
2014	488 400	279086	21,4

Zdroj: Klub sportu a kultury Vlčnov, p.o.

Při porovnání tržeb v jednotlivých letech mezi roky 2008-2014 lze vysledovat pravidelnost v rámci kolísání tržeb a tím i návštěvnosti oslav. V letech 2009, 2011 a 2013 návštěvnost vždy klesla a v letech 2010, 2012 a 2014 vzrostla. Lze se tedy domnívat, že akce má jak stálé, tak nahodilé návštěvníky, kteří nebyli ovlivněni zápisem do reprezentativního seznamu, neboť například přímo v roce zápisu návštěvnost klesla. Tato data mohou být také ovlivněna doprovodným programem, počasím či jinými faktory, které nejsou v získaných datech zohledněny.

4.3 Modrotisk

Technologie modrotisku zachovaná díky dílnám rodin Danzinger a Jochoových je tradicí v pravém slova smyslu. Technologie, postupy i materiály jsou téměř totožné jako před stovkami let, kdy se modrotisk v Čechách rozvinul. Vzhledem k náročným postupům výroby a také tomu, že se tato tradice dochovala pouze ve dvou regionech, je tento statek opravdu jedinečný.

4.3.1 Modrotisk v Olešnici

Pro výzkum v oblasti modrotisku byl osloven majitel firmy Danzinger. Otázky se týkaly výroby produktů, a především o změnu zájmu o produkty před a po zápisu do seznamu

UNESCO, dále směřovaly na subjektivní zájem majitele firmy ohledně výhodnosti zápisu do tohoto seznamu. Odpověď na tyto otázky lze shrnout následovně: konkrétní kvantitativní údaje společnost neviduje, nebo je spíše nelze spolehlivě prezentovat, neboť na prodejnost modrotisku a zájem o něj má vliv mnoho dalších faktorů ze stejného období (zvýšení nabídky, změna sortimentu apod.). **Zápis na seznam měl pozitivní vliv na návštěvnost manufaktury a přinesl zvýšený zájem veřejnosti o modrotisk obecně.** Především se ale zvýšil zájem médií, a to i zahraničních. Majitel dále uvádí, že stabilní provoz dílny a prodejnost modrotisku byl zajištěn již před zápisem na seznam. I přes to se ihned po zápise objevovaly informace typu: „modrotisk díky UNESCO zachráněn“ a v důsledku toho vznikaly často i úsměvné situace.

Velmi podobné otázky byly položeny starostovi města Olešnice, ve které se manufaktura Danzinger nachází a týkaly se především obce. Rozhovor lze shrnout následně. Se zápisem modrotisku na seznam UNESCO v roce 2018 neviduje obec zvýšený zájem veřejnosti nebo odborné veřejnosti. V té souvislosti nemá město Olešnice pocit, že by bylo zvýhodněno oproti jiným obcím, ve kterých takto významný statek není evidován a nepocítuje žádné změny týkající se města samotného. Na závěr starosta poznamenává, že se nedomnívá, že by Olešnice měla díky tomuto zápisu na reprezentativní seznam výhody oproti jiným obcím. **Pokud z tohoto zápisu nějaké výhody plynou, pro město jsou zcela nevýznamné a neměřitelné.**

4.3.2 Modrotisk ve Strážnici

Zástupce modrotiskové dílny Jochových uvádí, že po roce 1989 se zájem o modrotisk nížil téměř na nulu. Zájem veřejnosti se začal citelně zvyšovat kolem roku 2012 a dílna mu vycházela vstřícně. Do roku 2015 se jednalo především o zájem ze strany běžných zákazníků. V těchto letech se zájem zvyšoval cca o 10 % každý rok. Do roku 2018 se pak zájem zvyšoval meziročně cca o 20 %. V této době reagovala firma na zájem a otevřela se všem zájemcům. Začaly se pořádat workshopy a exkurze, probíhalo hostování s přednáškami i s ukázkami výrobního procesu na trzích a dalších akcích.

Konec roku 2018 byl **díky zápisu do reprezentativního seznamu pro dílnu Jochových přelomový a obecně se stává v historii modrotisku milníkem.** Prvních několik měsíců po zápisu byli majitelé zahlceni zájmem ze strany novinářů a médií, ale také zákazníci, výtvarníci a dalšími zájemci z různých oblastí. V té době také začaly spolupráce se školami a studenty, vznikly dvě modrotiskové pohádkové knihy, proběhla účast na výtvarných a chemických experimentech pro rekonstrukce krojů atd. Do té doby tradiční

zahraniční zákazníci ze Slovenska a Japonska doplnili zájemci z Polska, Ameriky, Německa, Rakouska a dalších zemí. Tato vlna zájmu byla přerušena celosvětovou pandemickou situací a vzhledem k těmto okolnostem téměř rok produkce firmy klesla téměř na nulu. Nicméně obecná nálada společnosti je nakloněna řemeslům, tradicím, ekologie, slow-fashion a českým výrobkům. Vzhledem k těmto okolnostem stoupl v letech 2018-2021 tedy v průměru zájem o modrotisk cca o 30 %.

Zápis na reprezentativní seznam přinesl prestiž, snadnější cestu k účasti na konferencích, trzích a dalších populárních akcích. Je možnost získání grantů a jiné podpory. Nevýhoda této popularity spočívá v pozornosti podvodníků a plagiátorů, kteří zahltili trh falešným modrotiskem nevalné kvality, a tedy i pověsti. To je v současnosti největší problém modrotisku.

4.4 Perličkové ozdoby z Poniklé

Perličkové ozdoby z Poniklé jsou nejnovějším statkem zapsaným na reprezentativní seznam v roce 2020. Perličky, ze kterých se vánoční ozdoby vyrábí, jsou vytvářeny technologií, která je jedinečná v rámci České republiky a pravděpodobně i ve světě. Pro získání informací pro následné vyhodnocení byl osloven starosta obce Poniklá. Pan starosta uvedl, že období mezi zápisem výroby do seznamu UNESCO a dnešní dobou je natolik **poznámeno pandemickou situací a s tím související turbulentní dobou v cestovním ruchu, že není možné učinit relevantní závěr týkající se přínosu zápisu statku** do reprezentativního seznamu. Změny tedy kvůli specifické době nepozoruje a domnívá se, že případná změna v zájmu o perličkové ozdoby se plně projeví až v roce 2022 a závěry bude možné činit následně. Výhodu zápisu spatřuje v tom, že bude možné dosáhnout i na další finanční zdroje, které mohou pomoci s budováním turistické infrastruktury. Domnívá se, že smysl prohlášení výjimečnosti výroby perličkových ozdob je v udržení řemesla a s tím spojených pracovních míst. Zásadní je pak především prestiž členství v „klubu“ UNESCO.

Údaje pro kvantitativní výzkum byly získány od zástupce společnosti Rautis, a.s., který uvedl, že údaje vzhledem k pandemické situaci kolem roku 2020-2021 nemohou být zcela relevantní.

Tab. č. 6 Nárůst návštěvnosti a tržeb vždy oproti přechozímu roku v %

	Celkové tržby v %	Návštěvnost v %	Tržby – vánoční ozdoby v %
2016	8,12	4,02	12,1
2017	14,03	2,50	8,1
2018	3,73	- 16,59	- 4,7
2019	3,88	2,80	5,0
2020	- 11,39	- 29,60	- 1,4
2021	32,24	10,56	47,7

Zdroj: Rautis, a.s.

Pro výzkum byla použita data z let 2016-2021. Zápis tohoto statku proběhla v roce 2020. Z dat získaných kvantitativním výzkumem lze odvodit, že celkové tržby, tržby za vánoční ozdoby i návštěvnost zásadně klesla v roce 2018 a poté v roce 2020. V roce 2018 klesly tržby za vánoční ozdoby o 4,7 % oproti předchozímu roku a návštěvnost klesla o celých 16,59 %. V roce 2019 pak meziročně tržby i návštěvnost mírně vzrostly (3-5 %). V roce 2020 se celkové tržby propadly o 11,39 % a tržby z vánočních ozdob klesly o 1,4 %. Návštěvnost klesla o výrazných 29,6 %. Propad návštěvnosti v roce 2020 lze jednoznačně připsat pandemické situaci, kdy byl vládním nařízením zakázán pohyb osob a vyhlášeny další restrikce.

Zápis do seznamu zároveň velmi ovlivnila pandemická situace a nelze tak relevantně hodnotit data s předchozími roky, kdy nebyla situace ovlivněna dalšími faktory.

5 Výsledky a diskuse

V této části práce budou konstatována zjištění týkající se památkové péče, dále budou prezentovány výsledky kvantitativního i kvalitativního výzkumu týkajícího se zápisu vybraných statků na Reprezentativní seznam nehmotného kulturního dědictví lidstva UNESCO.

V rámci analýzy právních předpisů a rešerše odborné literatury byly prezentovány některé pojmy a zdůvodněny postupy užívané v současné době státní památkovou péčí v České republice. Problematika ochrany kulturních památek je složitá a v některých případech i komplikovaná. V případě fundované ochrany kulturního dědictví je třeba aby na památkových ústavech, ale i v rámci výkonných orgánů státní památkové péče byli zařazeni odborníci v oboru. Bylo zjištěno, že památková péče má svou danou doktrínu, ale zároveň je z velké části subjektivní záležitost a je na každém odborném garantovi/úředníkovi ÚSC, aby individuálně zhodnotil každou jednotlivou žádost.

Lze konstatovat, že problematická je také dvoukolejnost památkové péče, kdy se, právě v případech uplatňování subjektivního pohledu na výkon památkové péče, názory výkonného orgánu a odborné organizace v mnoha případech liší. Problémem může být také nedostatečně personálně zabezpečené pracoviště památkové péče.

Na mezinárodním poli jsou organizace vhodně organizované a systémový přístup k řešení problémů a podnětů je velmi vhodný. Organizace UNESCO je v oblasti prohlašování nehmotného kulturního dědictví aktivní. **Nominační dokumenty jsou zkoumány také poradními organizacemi a poradní orgány osobně navštěvují navržené statky a detailně je hodnotí.** V rozhodnutí UNESCO jsou pak uvedeny nedostatky žádosti, návrhy na zlepšení a případné pochvaly pro zpracovatele nominační dokumentace, kde jsou velmi vítány a podporovány žádosti, které mají přesah v rámci přeshraniční spolupráce.

Úmluvy pro ochranu kulturního dědictví byly přijímány postupně, tak jak bylo třeba vzhledem ke světovým událostem a politickým situacím. Například Haagská úmluva přijatá jako reakce na světové války ochraňuje kulturní dědictví preventivně i za dob míru. Dále důležitá úmluva týkající se nedovoleného dovozu, vývozu a převodu kulturních statků; dále úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy, která smluvní státy zavazuje k předcházení chátrání statků. Zásadní byla v tomto případě úmluva z roku 1972 o ochraně světového dědictví, která založila seznam UNESCO. Všechny tyto mezinárodně platné dokumenty k ochraně kulturních statků i tam, kde země neměly individuální právní základ na

ochranu těchto statků pomohly zachránit kulturní památky, které by zřejmě bez této ochrany již neexistovaly.

Česká republika má 16 hmotných památek UNESCO. Z toho poslední 4 byly zapsány od roku 2019, z toho tři v rámci přeshraniční spolupráce. Je tedy zřejmé, že snaha o další zápisy na reprezentativní seznam je přínosná a je zde zřejmá náročná, pokračující práce a snaha o zápis dalších statků do tohoto prestižního seznamu. Hmotné památky UNESCO jsou obecně známé ve světě i v České republice. Minimálně několik z nich vyjmenuje téměř každý občan. Nižší povědomost je pak o památkách nehmotných, které jsou ale neméně důležité. Téma ochrany kulturních statků na poli mezinárodním se odráží především v práci UNESCO na mezinárodních dokumentech a přijatých úmluvách. **Úmluva týkající se ochrany kulturního dědictví nehmotného byla organizací UNESCO přijata poměrně pozdě, až v roce 2003.** Na počtu nehmotných statků (629 ve 139 zemích) zapsaných do reprezentativního seznamu je zřejmé, že členské země považují ochranu nehmotných statků za důležitý institut a využívají ho. Česká republika má v tomto seznamu 7 a Slovensko 8 statků. Také ostatní středoevropské země mají poměrně vysoký počet zapsaných nehmotných statků např. Rakousko 8, Maďarsko 6, Švýcarsko 8, Německo 5, Polsko 4. Tato čísla svědčí o bohaté kultuře, a dokládají význam kulturní historie těchto zemí. Mimo tento zápis má Česko také dalších 23 nehmotných statků zapsaných v Českém seznamu. Vedení Českého seznamu a ochrana statků je částečně definována v příkazu ministra kultury č. 41/2008 a v metodickém pokynu pro vedení tohoto seznamu. Tento seznam je jakási příprava a také jedna z podmínek pro nominaci a možný zápis do reprezentativního seznamu.

Bylo zjištěno, že ochrana nehmotného kulturního dědictví je na národní úrovni zakotvena především v Koncepti pro účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice. Na mezinárodní úrovni je potom zásadním dokumentem Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví a její prováděcí směrnice. **Primární právní předpis v oblasti památkové péče, tedy památkový zákon, se na ochranu nehmotného kulturního dědictví nevztahuje a týká se pouze movitých a nemovitých kulturních památek.**

V reprezentativním seznamu jsou zapsány tyto statky: Slováký verbuňk (r. 2005), Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku (r. 2010), Jízdy králů na Slovácku (r. 2011), Sokolnictví (r. 2010), východočeské loutkářství (r. 2016), technologie výroby modrotisku (r. 2018), výroba skleněných ozdob ze skleněných perlí (r. 2020). Další zajímavé, snad neobvyklé, tradice na českém seznamu jsou například: léčebné postupy V. Priessnitze, tradice Vorařství na Vltavě, technologie pivovarského bednářství, vamberecké krajky nebo dudácká tradice v ČR.

V České republice byl první větší zájem o lidovou kulturu pozorován v roce 1895, kdy spouštěčem zájmu o tradiční způsob života byla Národopisná výstava československá v Praze v roce 1985. Od té doby zájem o lidové tradice rostl a vznikla potřeba jejich ochrany.

Po rešerši literatury a analýze právních předpisů byly analyzovány vybrané statky. Metodou kvantitativního i kvalitativního výzkumu byly statky zhodnoceny a z tohoto hodnocení budou následně učiněny závěry. **Nehmotné kulturní dědictví není možné plošně analyzovat kvantitativně** neboť u některých statků není relevantně získat měřitelná data a uvádět kvantifikované údaje.

Z hlediska duševního vlastnictví a autorského práva je třeba na produkty lidových a zlidovělých tradic, a tedy na podstatu řešených nehmotných kulturních statků, pohlížet jako na tradiční lidovou kulturu, která ve své podstatě nemůže být chráněna autorským zákonem.

5.1 Loutkářství – zjištěné výsledky

České loutkářství je statek, který lze částečně měřit kvantitativně, neboť udržení tohoto kulturního bohatství spočívá také, nebo snad především, v každoročním pořádání festivalu Loutkářská Chrudim a také ve vystavení loutek a všeho co s loutkářstvím souvisí v **muzeu Loutek v Chrudimi**. Prestižní festival Loutkářská Chrudim je vyvrcholením postupových přehlídek, tedy toho nejlepšího, co loutkářská tvorba v Česku nabízí. Akci provází také bohatý doprovodný a kulturní program, vždy tematicky související s loutkami.

Pro objektivní zhodnocení vlivu zápisu loutkářství na seznam UNESCO regionu byly do měření přidána také data ostatních muzeí (muzeum barokních soch a regionální muzeum) v Chrudimi, která jsou stejně jako muzeum loutek v centru města a v docházkové vzdálenosti od předmětného muzea. V tomto případě byla tedy hodnocena návštěvnost muzeí. Pro komparaci bylo vybráno město Vysoké Mýto, které se nachází v totožném vyšším územním samosprávném celku. V tomto městě byl zvolen totožný ukazatel, a to sice návštěvnost muzeí (regionální muzeum a městská obrazárna) pro kvantitativní výzkum. Zápis do reprezentativního seznamu proběhl v roce 2016. Pro objektivní zachycení skutečnosti byly pro průzkum použita data z let 2014-2018. Na základě dat zanesených do tabulek bylo zjištěno, že návštěvnost v muzeích Chrudimi od roku 2014 stoupá. Je zřejmé, že již v roce 2014, kdy se o zápisu do seznamu začalo hovořit v širší společnosti stoupal zájem o loutky a loutkářství také zvyšováním návštěvnosti muzeí v Chrudimi. **Návštěvnost stoupla od roku 2014 do roku 2018 o 110 %, z čehož je zřejmé, že zájem o loutkářství a celkově Chrudimsko má výrazně stoupající tendenci.**

Město vysoké Mýto má nižší návštěvnost, a proto pro srovnání byla použita také vypočtená procenta.

Mezi sledovanými lety 2014 a 2018 vzrostla návštěvnost ve zdejších muzeích o 20,5 %. V tomto případě je možné, že návštěvníci Chrudimi, které do města přilákalo loutkářství a s ním související kulturní zážitky využily možnosti nedalekého Vysokého Mýta a navštívily také jeho muzeum a galerii. Tato dedukce ale není prokazatelná a ze získaných údajů ji tak lze pouze předpokládat.

5.2 Jízda králů

Tradiční jízdy králů, dle odkazu našich předků, tak jak byly v roce 2011 zapsány na reprezentativní seznam, se pořádají v obcích Slovácka. Konkrétně jde o město Hluk, město Kunovice, obec Vlčnov a obec Skoronice. V obci Hluk je pozorována zvýšená návštěvnost při tradičních Dolňáckých slavnostech písní a tanců, které jsou spojeny právě s jízdou králů. Ze zvýšeného turistického ruchu v tomto období těží, mimo obce samotné, místní občané, kteří na slavnostech nabízejí domácí výrobky. Vzhledem k charakteru události nelze zachytit kvantifikované údaje. Město Hluk žije svou kulturou, **uvedené slavnosti jsou vždy významnou událostí a zvyšující se návštěvnost obce v tomto období je vítaná.**

Město Kunovice neviduje k zájmu o jízdu králů kvantitativní údaje, neboť obec není v období slavnosti uzavírána a není možnost, jak návštěvnost monitorovat. Výzkum byl proto proveden formou kvalitativní. V rámci výzkumu bylo zjištěno, že návštěvnost akce se zvyšovala až v letech 2016-2018, kdy v roce 2018 byla zřejmě nejvyšší. Kvůli pandemické situaci v roce 2020 byla omezena návštěvnost této akce a ta proběhla pouze za účasti místních obyvatel.

V obci Vlčnov je tradice jízdy králů zřejmě nejsilnější. Pořádá se zde, jako v jediné obci, každoročně. Při této události se obec uzavírá a návštěvníci si musí zakoupit vstupenku. Proto zde bylo možné s kvalitativním výzkumem provést zároveň kvantitativní. Pro kvantitativní výzkum byla použita data získaná z počtu prodaných vstupenek. **V obci je nicméně návštěvníků násobně vyšší, než by odpovídalo počtu prodaných vstupenek, neboť mnoho návštěvníků je zde na delší dobu, v obci se nachází již před jejím uzavřením a vstupenku si tak nekupují.** Dílčím výsledkem je zjištění, že ze zápisu do seznamu neplyne obci žádná výhoda jako je například vyšší objem financí z veřejných zdrojů.

Poskytnutá data – výše tržeb za jednotlivé roky byla přepočítána na porovnatelná data, a to vzhledem k úpravám cen vstupného na slavnost. Do roku 2010 bylo vstupné ve výši 100,-

Kč a 50,- Kč, v roce 2011 bylo zvýšeno na 130,- Kč a 70,- Kč a od roku 2012 pak bylo 150,- Kč a 100,- Kč. Pro relevantní vyhodnocení návštěvnosti pomocí tržeb ze vstupného byly zvoleny roky 2008-2014.

Při porovnání dat v letech 2008-2014 byla vysledovat pravidelnost v rámci kolísání tržeb a tím i návštěvnosti oslav. V letech 2009, 2011 a 2013 návštěvnost vždy klesla a v letech 2010, 2012 a 2014 vzrostla. Akce má zřejmě jak stálé, tak nahodilé návštěvníky, kteří ale ovlivnění zápisem do reprezentativního seznamu nejsou, neboť v roce 2011 (rok zápisu) návštěvnost klesla. **Návštěvnost akce může být ovlivněna mnohými dalšími faktory**, které v poskytnutých datech nejsou zohledněny. Jde například o doprovodný program, počasí či jiné faktory, které nejsou v získaných datech zohledněny.

5.3 Modrotisk

Specifické umění modrotisku se do dnešních dob zachovalo pouze na dvou místech v České republice. Dílna rodiny Jochovy se nachází ve Strážnici (okres Hodonín) a dílna rodiny Danzingerů je provozována v Olešnici (okres Blansko). Oba tyto provozy uchovávají tradiční řemeslo, jeho výrobní procesy, metody, technologie i materiály v tradičním stavu, tak jako při založení dílen. Veškeré techniky jsou prováděny tak, jako je prováděli předci současných majitelů. Umění modrotisku bylo hodnoceno z hlediska kvalitativního výzkumu. Pro tento výzkum byli osloveni majitelé manufaktur. Společnost Danzingerových nemůže kvalifikovaně prezentovat kvantitativní údaje, neboť na prodejnost a zájmu o dílnu mají vliv i další faktory ze stejného období. V tomto případě jde například o typ sortimentu, který byl měněn i v průběhu zápisu do reprezentativního seznamu, zvyšování nabídky atd. Zápis na seznam měl ovšem vliv na zájem o modrotisk obecně, šlo ale především o zájem médií. Provoz dílny byl stabilní již před zápisem do reprezentativního seznamu a nešlo zde o to, že by modrotisk byl díky zápisu zachráněn, jak prezentovala některá média. Starosta města Olešnice byl pak osloven s dotazy na rozvoj obce a vlivu zápisu na reprezentativní seznam na obec. **Bylo zjištěno, že nebylo evidováno zvýšení zájmu o obec v období zápisu a změny týkající se obce nepocítuje žádné.** Pro město tedy výhody neplynou žádné případně jsou neměřitelné a pro rozvoj obce nevýznamné.

Co se týká Strážnického modrotisku, bylo zde zjištěno, že zájem veřejnosti o modrotisk se zvyšoval již od roku 2012. V letech mezi zápisem do národního seznamu a seznamu UNESCO se zájem zvýšil a meziročně vzrostl cca o 20 %. V roce 2018, tedy v roce, kdy

byl modrotisk zapsán reprezentativní seznam, zájem skokově vzrost a společnost byla zahlcena zájmem především ze strany odborníků – novinářů a médií ale také výtvarníky a dalšími zájemci. Díky zápisu společnost registruje zvýšení zájem ze zahraničí, kdy kromě tradičního Japonska a Slovenska přibyli zákazníci z Rakouska, Polska, Ameriky, Německa a dalších zemí. Vlna velkého zájmu o výrobky byla přerušena celosvětovou pandemickou situací, kdy produkce firmy klesla téměř na nulu. I přes tento zásah vyšší moci, který se na manufaktuře projevil zásadně negativně vzrostl zájem o modrotisk během let 2018-2021 průměrně o 30 %. Negativum je zejména v plagiátorství tohoto umění. Zápis jako takový, kromě zvýšené popularity, což nemusí být jen negativum, žádné další negativum nepřinesl. **Výhoda je tedy především v prestiži, kterou zápis přinesl a zpopularizování tohoto statku.**

5.4 Ozdoby ze skleněných foukaných perlí

Časem vyvinutá jedinečná technologie foukaných perliček a výroba ozdob z nich je jedinečná v rámci České republiky a pravděpodobně i na celém světě. V tomto případě byl využit kvalitativní výzkum pomocí dotazování představitele obce Poniklá a kvantitativní výzkum s pomocí údajů získaných od zástupce společnosti Rautis.a.s.

Tento statek byl zapsán na reprezentativní seznam až v roce 2020. Z provedeného výzkumu bylo zjištěno, že vliv zápisu na zájem o samotný statek je tomto případě náročné vzhledem k tomu, že po zápisu této tradice na seznam nastala celosvětová pandemická situace, která měla negativní vliv na veškerý turistický ruch a pohyb osob obecně, ale i za kulturou a propsala se tak do celkové návštěvnosti, prodejnosti a obecně zájmu o tyto výrobky. Dále bylo zjištěno, že hodnocení vlivu zápisu na rozvoj regionu je tedy také složité a díky specifické době změny zatím nejsou pozorovány a stejně jako **zájem o daný statek se i vliv na region a obec Poniklou pravděpodobně projeví až letošním roce 2022**. Hlavním výsledkem výzkumu je zde domněnka, že zápis na reprezentativní seznam je určitým příslibem dosažení dalších finančních zdrojů, které budou použity právě na rozvoj regionu například v rámci turistické infrastruktury. Průzkum dále přinesl informaci, že výjimečnost výroby udrží dané řemeslo v místě a s tím spojená pracovní místa, jako zásadní je pak uvedena prestiž členství v UNESCO.

6 Závěr

V závěru práce budou shrnuty závěry výzkumů týkající se vybraných nemotných statků zapsaný na seznam nemotného kulturního dědictví lidstva. Pojem kulturní či kultura lze vykládat mnoha způsoby a z mnoha různých úhlů pohledu. Kultura může být to co lidstvo povznáší, to, co nás odlišuje od světa zvířat a rostlin, oblast duchovní i mezilidských vztahů. Slovo kultura nelze jednoznačně definovat ale představit si pod ním lze mnohé. Pojem světové dědictví užívaný organizací UNESCO je vysvětlen následovně: *Dědictví je odkazem minulosti, s nímž žijeme v současnosti a který předáme budoucím generacím. Naše kulturní a přírodní dědictví je nenahraditelným zdrojem života a inspirace. Je základem našeho jednání, měřítkem uvažování, základem naší identity.*¹⁵⁴ Ačkoliv nelze spolehlivě a do hloubky vystihnou problematiku vlivu zápisu na rozvoj obce a dopadu na dané regiony, měla by tato práce přispět ke zvýšení zájmu o dané lokality a statky a přispět k vysvětlení některých nejasných otázek.

První větší zájem na ochraně lidového kulturního dědictví byl v Českých zemích zaznamenán v roce 1895 díky Národopisné výstavě československé v Praze. Zde proběhly ukázky tradic a obyčejů ze všech koutů republiky a lidová kultura se dostala do širšího povědomí, včetně potřeby ji chránit. **Dnes můžeme konstatovat, že lidová kultura ve své přirozené podstatě již neexistuje a její etapa je uzavřena, ale i přes to je stále kulturou živou. A to právě díky udržování tradic a jejich předávání dalším generacím.**

Česká republika má 16 hmotných památek UNESCO. Z toho poslední 4 byly zapsány od roku 2019, z toho tři v rámci přeshraniční spolupráce. Je tedy zřejmé, že snaha o další zápisy na reprezentativní seznam je přínosná a je zde zřejmá náročná, pokračující práce a snaha o zápis dalších statků do tohoto prestižního seznamu. Hmotné památky UNESCO jsou obecně známé ve světě i v České republice. Nižší povědomost je pak o památkách nemotných, které jsou ale neméně důležité. Téma ochrany kulturních statků na poli mezinárodním se odráží především v práci UNESCO na mezinárodních dokumentech a přijatých úmluvách. Česká republika má v tomto seznamu 7 statků, v národním seznamu je zapsáno dalších 23 nemotných statků, které jsou postupně připravovány na nominaci do seznamu UNESCO. V reprezentativním seznamu jsou nyní (3/2022) zapsány tyto statky: Slovácký verbuňk (r. 2005), Vesnické masopustní obchůzky a masky na Hlinecku (r. 2010), Jízdy králů na Slovácku (r. 2011), Sokolnictví (r. 2010), východočeské loutkářství (r. 2016),

¹⁵⁴ KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). Str. 53

technologie výroby modrotisku (r. 2018), výroba skleněných ozdob ze skleněných perli (r. 2020). Na národní úrovni jsou nehmotné statky chráněny Konceptí pro účinnější péči o lidovou kulturu a na nadnárodní úrovni **Úmluvou o ochraně kulturního nehmotného dědictví**. Bylo zjištěno, že ochrana nehmotného kulturního dědictví je na národní úrovni zakotvena především v Koncepti pro účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice. Na mezinárodní úrovni je potom primárním dokumentem Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví a její prováděcí směrnice, kde obě jsou využívány při procesu ochrany nehmotných statků. **Primární právní předpis v oblasti památkové péče, tedy památkový zákon, se na ochranu nehmotného kulturního dědictví nevztahuje a týká se pouze movitých a nemovitých kulturních památek.**

Zásadní postavení v úloze nehmotného kulturního dědictví má Národní ústav lidové kultury, který v podstatě nahrazuje Národní památkový ústav, který je garantem ve věci hmotných památek Světového a kulturního dědictví UNESCO.

Ochrana nehmotných kulturních statků, jakožto duševního vlastnictví, je problematická. Na základě autorského zákona lidovou kulturu a s ní související nehmotné dědictví chránit nelze. S nehmotnými statky jsou ale propojeny další související umělecko-řemeslné výrobky, originální vzory či autorské návrhy. Chráněny v tomto případě mohou být produkty, kde známe autora, tak tomu může být v případě autorských vzorů modrotiskových forem, výroby specifických masopustních masek či loutek s individuálním vzhledem. V tomto případě lze o částečné ochraně fyzického statku pomocí autorského zákona hovořit. Na druhou stranu nelze takto účinně ochránit proces barvení modrotiskem, či tradici masopustních průvodů.

Tato problematika pro zatím není zcela prozkoumaná a stálo by za úvahu, zda ji nerozpracovat podrobněji tak, aby nositelé statku měli případně možnost „své“ statky ochránit.

Co se týká Loutkářství na Chrudimsku, bylo zjištěno, že zájem o loutkářství má vzrůstající tendenci. Při komparaci s městem Vysoké Mýto bylo zjištěno, že vzrůstající návštěvnost v Chrudimi koresponduje s porovnávaným městem pouze velmi mírně. Nelze tedy spolehlivě prokázat, zda je Chrudim díky svému loutkářství zvýhodněná. Nicméně návštěvnost muzea loutkářských kultur se stále zvyšuje (mezi roky 2014-2018 až o 110 %) a festival Loutkářská Chrudim je také velmi populární.

Při jízdách králů na Slovácku lze pozorovat zvýšený zájem o lokalitu právě v období slavností. Obce i drobní podnikatelé v obci tak těží především ze zvýšeného turistického ruchu. V obci Vlčnov, kde je tradice jízdy králů nejsilnější, nebyl zjištěn vliv zápisu na reprezentativní seznam na návštěvnost slavnosti. Naopak v roce zápisu byla návštěvnost

slavnosti nejslabší. Zájem o akci tak zřejmě závisí na dalších proměnných faktorech. Dílčím výsledkem je zjištění, že ze zápisu do seznamu neplyne obcím žádná výhoda jako je například vyšší objem financí z veřejných zdrojů.

Pro manufaktury modrotisku byl zápis na seznam přelomový, co se týče zájmu médií, ev. zájmu zahraničních zákazníků. **Nicméně odbyt měl modrotisk zajištěn již před zápisem na seznam a myšlenka, že zápis toto řemeslo zachránil je chybná.** Obce, kde se provozovny modrotisku nacházejí pak nemají z tohoto zápisu žádný významný užitek a pro rozvoj obce byla tato skutečnost zanedbatelná.

Vliv zápisu na seznam foukaných skleněných perlí nelze relevantně hodnotit, neboť v roce zápisu začala světová pandemická situace a díky omezení pohybu osob a dalším opatřením jsou veškeré údaje velmi zkreslené. Relevantně bude moci být hodnocen vliv pravděpodobně v letošním roce 2022.

Hlavním zjištěním tedy je, že **zápis nehmotných statků na reprezentativní seznam je pro nositele statku, ale i pro obce, kde se nachází, prestižní záležitost, které si velmi váží.** Aktivně se účastní pořádaných akcí a jsou na svou tradiční kulturu pyšní. Lze pozorovat zvýšený mediální zájem a v některých případech i zvýšený zájem návštěvníků. Místy lze pozorovat zvýšený cestovní ruch a můžeme tedy konstatovat, že zápis má částečně vliv na posílení turistického ruchu v dané oblasti. Nedá se ale spolehlivě prokázat, že by zápis na tento seznam měl vliv na obce a regiony, na jejich sociální a ekonomický rozvoj a výrazně přispíval k procesům, které zde probíhají.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

HRABÁKOVÁ, Luďka. *Úvod do kulturní historie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013. ISBN 978-80-7494-000-2.

VOJANCOVÁ, Ilona. *Masopust na Hlinecku*. Na Sychrově: Národní památkový ústav, územní památková správa, 2014. ISBN 978-80-905871-0-6

DUBSKÁ, Alice. *Dvě století českého loutkářství: vývojové proměny českého loutkového divadla od poloviny 18. století do roku 1945*. V Praze: Akademie múzických umění, Divadelní fakulta, Katedra alternativního a loutkového divadla, 2004. ISBN 80-7331-008-2.

KŘÍŽ, Jaroslav. *Život na provázku, aneb, O loutkářích a loutkách: tradice a současnost loutkářství v Českém ráji a Libereckém kraji*. Turnov: Muzeum Českého ráje v Turnově, 2015. ISBN 978-80-87416-20-4.

DUBSKÁ, Alice. *Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi*. V Řevnicích: Arbor vitae, 2012. ISBN 978-80-905249-0-3

KULHAVÁ, Barbora. *Perličkové ozdoby z Poniklé*. Jilemnice: pro Rautis, a.s. vydalo Vydavatelství Gentiana, 2018. ISBN 978-80-86527-58-1.

MALÍK Jan, PhDr. – Medailony loutkářů. *Medailony loutkářů – Stručné životopisy českých a slovenských loutkářů* [online]. Copyright © [cit. 27.03.2022]. Dostupné z: <https://www.loutkari.cz/malik-jan-phdr/>

MELZER, Miloš. *Modrotisk*. Roztoky u Prahy: Středočeské muzeum, 1978. Str. 6

FROLEC, Václav, Antonín PAVELČÍK a Metoděj ZEMEK. *Jízda králů: Lidový obřad, hra, slavnost*. Praha: TEPS, 1990, 175 s. ISBN 80-7065-009-5.

JILÍK, Jirí. *Záhadná jízda králů: příběh tradice zahalené tajemstvím*. Brno: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0428-6.

PATOČKA, Jirí a Eva HEŘMANOVÁ. *Lokální a regionální kultura v České republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 9788073573478.

ZÍDEK, Martin. *Zákon o státní památkové péči*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-381-7.

BURKE, Peter. *Co je kulturní historie?*. Praha: Dokořán, 2011. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-302-8.

SOUKUP, Václav. *Dějiny sociální a kulturní antropologie*. Praha: Karolinum, 1994. Acta Universitatis Carolinae. ISBN 8070668822

HORÁČEK, Martin, Ludmila HŮRKOVÁ, Vít JESENSKÝ, Alexander MATOUŠEK, Miloš SOLAŘ, Markéta ŠANTRŮČKOVÁ a Jan UHLÍK, PRIX, Dalibor, ed. *Teoretické základy památkové péče na prahu 21. století*. Praha: Artefactum, nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR, 2019. ISBN 978-80-88283-27-0

SPEJCHAL, Vladimír. *Dotkni se sokolnictví*. Praha: Myslivost.

KŘÍŽOVÁ, Alena, Martina PAVLICOVÁ a Miroslav VÁLKA. *Lidové tradice jako součást kulturního dědictví*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. Etnologické studie. ISBN 978-80-210-8081-2.

ŠREJBEROVÁ, Jitka, Věra KUČOVÁ a Michal BENEŠ. *Metodické principy přípravy nominací k zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO a zásady uchování hodnot těchto statků*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). ISBN 978-80-87104-84-2.

KUČOVÁ, Věra. *Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2009. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). ISBN 978-80-87104-52-1.

PETRÍKOVÁ, Olga. *Legislativní analýza právních předpisů v oblasti památkové péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013. ISBN 978-80-7395-741-4.

BLAHUŠEK, Jan. *Slovácký verbuňk: mistrovské dílo ústního a nemateriálního dědictví lidstva = The Slovacko verbuňk - dance of recruits : the masterpiece of oral and intangible heritage of humanity*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury 2006. ISBN 80-86156-80-X.

Štemberková, R. *Úvod do problematiky duševního vlastnictví*; Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: České Budějovice, 2018. ISBN: 978-80-7394-710-1

Zákony:

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících samosprávných celků

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů

Zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách

Zákon č. 284/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím stavebního zákona

Sdělení č. 73/2000 Sb. m. s. ministerstva zahraničních věcí o přijetí úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy

Sdělení ministerstva zahraničních věcí č. 159/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

Vyhláška ministerstva kultury České socialistické republiky č. 66/1988 Sb, kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

Vyhláška č. 512/2002 Sb., o zvláštní odborné způsobilosti úředníků územních samosprávných celků

Internetové zdroje:

Památkový fond – Národní památkový ústav. [online]. [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

Památkově chráněná území – Národní památkový ústav. [online]. [cit. 2022-01-26]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pamatkovy-fond/pamatkove-chranena-uzemi>

Prováděcí vyhláška – Národní památkový ústav. [online]. [cit. 2021-12-06]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/provadeci-vyhlaska>

Metodický pokyn. Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky - mkcr.cz. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/seznam-nematerialnich-statku-tradicni-lidove-kultury-ceske-republiky-299.html>

Jízda králů Vlčnov – oficiální web Jízdy králů. *Jízda králů Vlčnov – oficiální web Jízdy králů* [online]. Copyright © 2018 [cit. 27.03.2022]. Dostupné z: <https://www.jizdakralu.cz/#o-jizde-kralu>

HLINECKO.cz. *HLINECKO* [online]. Copyright © 2003 [cit. 2022-02-05]. Dostupné z: <http://www.hlinecko.cz/hlinecko.htm>

Obec Skoronice | Jízda králů. *Úvod | Obec Skoronice* [online]. Copyright © 2022 Skoronice, [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://www.skoronice.cz/jizda-kralu-1>

Jízda králů Kunovice | Historie. *Jízda králů Kunovice | Město Kunovice* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.jizdakralukunovice.cz/historie/>

UNESCO. *UNESCO* [online]. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <http://www.unesco-mediain.cz/1-unesco-15/>

UNESCO in brief. *UNESCO*. [online]. [cit. 2022-01-15]. dostupné v AJ z: <https://www.unesco.org/en/introducing-unesco>. Vlastní překlad

Pražský studentský summit [online]. UNESCO nemateriální dědictví lidstva. Copyright ©6 [cit. 2022-01-12]. Dostupné z: <https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/PSS-Nemateri%C3%A1ln%C3%AD-d%C4%9Bdictv%C3%AD-lidstva-UNESCO.pdf>

Památky UNESCO [online], [cit. 2022-03-22], dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatky-unesco-263.html>

World Heritage Centre – World Heritage Information Kit, UNESCO World Heritage Centre [online]. Copyright © [cit. 2022-02-12]. Dostupný v AJ z: <https://whc.unesco.org/en/activities/567/>, vlastní překlad

UNESCO Press Room [online], [cit. 2022-03-22]. Dostupný v AJ z: <https://www.unesco.org/en/general-conference/41/pressroom?hub=422>, vlastní překlad

Delegace ČR se zúčastní 41. Generální konference UNESCO v Paříži. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. [online], Copyright © MZV ČR [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/kalendar_akci/delegace_cr_se_zucastni_41_generalni.html

Secretariat. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. *www.unesco.org* [online]. [cit. 2021-02-08]. Dostupné v AJ z: https://en.unesco.org/sites/default/files/staff_key_data_june_2020en.pdf, vlastní překlad

About ICOMOS. ICOMOS international council on monuments and sites [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné v AJ z: <https://www.icomos.org/en/about-icomos/mission-and-vision/history>, vlastní překlad

O nás. Icomos.cz. [online]. Copyright © [cit. 2021-03-01] dostupné z: <https://www.icomos.cz/index.php/en/o-nas>

Památky světového dědictví UNESCO - mkcr.cz. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. [cit. 2022-01-13]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/pamatky-svetoveho-dedictvi-unesco-2777.html>

Česká komise pro UNESCO. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. [online], Copyright © MZV ČR [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/unesco/ceska_komise_pro_unesco/index.html

UNESCO World Heritage Centre - World Heritage List. *UNESCO World Heritage Centre* [online]. Copyright © UNESCO World Heritage Centre 1992 [cit. 2021-12-09]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/en/list/>

UNESCO World Heritage Centre - Tentative Lists . *UNESCO World Heritage Centre* [online]. Copyright © UNESCO World Heritage Centre 1992 [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/state=cz>

Zpracování návrhu na zařazení na Indikativní seznam UNESCO - mkcr.cz. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/zpracovani-navrhu-na-zarazeni-na-indikativni-seznam-unesco-259.html>

Erzgebirge/Krušnohoří Mining Region – UNESCO World Heritage Centre. *UNESCO World Heritage Centre* [online]. Copyright © J. Kugler [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://whc.unesco.org/en/list/1478>

Reprezentativní seznam UNESCO – Národní ústav lidové kultury. *Úvod – Národní ústav lidové kultury* [online]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/reprezentativni-seznam-unesco/>

Kulturní dědictví. Národní ústav lidové kultury. *Úvod – Národní ústav lidové kultury* [online]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/kulturni-dedictvi/>

Zapsat Jízdu králů na Seznam UNESCO znamenalo pět let tvrdé práce. Radio Prague International. *Zprávy z České republiky | Radio Prague International* [online]. Copyright © 1997 [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/zapsat-jizdu-kralu-na-seznam-unesco-znamenalo-pet-let-tvrde-prace-8558534>

Z historie dílny: Strážnický modrotisk. *Strážnický modrotisk* [online]. Copyright © 2013 Všechna práva vyhrazena, Strážnický modrotisk [cit. 2021-12-16]. Dostupné z: <https://www.straznicky-modrotisk.cz/o-nas/z-historie-dilny/>

O nás | modrotisk-danzinger.cz. *Modrotisk Danzinger – výroba modrotisku Olešnice | modrotisk-danzinger.cz* [online]. Copyright© [cit. 2021-12-06]. Dostupné z: <https://www.modrotisk-danzinger.cz/o-nas/>

České loutkářství – lidové interpretační umění - Národní ústav lidové kultury. *Úvod – Národní ústav lidové kultury* [online]. Dostupné z: <https://www.nulk.cz/2017/02/07/1707/>

RAUTIS | Perličkové ozdoby z Poniklé. *RAUTIS | Perličkové ozdoby z Poniklé* [online]. Copyright © Copyright Rautis a. s. All rights reserved [cit. 27.03.2022]. Dostupné z: <https://rautis.cz/>

Historie festivalu – Festival Loutkářská Chrudim. *Festival Loutkářská Chrudim – Festival Loutkářská Chrudim* [online]. Copyright © 2022 Festival Loutkářská Chrudim. [cit. 27.03.2022]. Dostupné z: <https://www.loutkarskachrudim.cz/historie-festivalu/>

Historie – Městská galerie ve Vysokém Mýtě. *Úvod – Městská galerie ve Vysokém Mýtě* [online]. Copyright © [cit. 27.03.2022]. Dostupné z: <https://www.galerie-vm.cz/o-galerii/historie>

Muzejní knihovna. Muzeum-myto.cz. *Redirecting to /cs* [online]. Dostupné z: <https://www.muzeum-myto.cz/cs/knihovna>

Metodický pokyn. Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky - mkcr.cz. *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. [cit. 2022-03-02]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/seznam-nematerialnich-statku-tradicni-lidove-kultury-ceske-republiky-299.html>. Čl. 2.

Indikativní seznam statků nemateriálního kulturního dědictví ČR pro nominace do mezinárodních seznamů dle Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví. *MKČR* [online]. [cit. 2022-23-02]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/seznam-nematerialnich-statku-tradicni-lidove-kultury-ceske-republiky-299.html>

Prováděcí směrnice k naplňování Úmluvy o ochraně nemotného kulturního dědictví *Ministerstvo kultury České republiky* [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/umluva-o-zachovani-nematerialniho-kulturniho-dedictvi-300.html>